ȘTIINȚA ȘI TEHNICA PENTRU TOȚI

SERIA AGRICULTURĂ

BUCUR RUJA

URIAȘI ȘI PITICI *în lumea vie*

Știința și tehnica pentru toți

Seria agricultură

RB 124

COLECȚIA „ȘTIINȚA ȘI TEHNICA PENTRU TOȚI"

Seria agricultură

Apare sub egida

CONSILIULUI NAȚIONAL AL FRONTULUI DEMOCRAȚIEI ȘI UNITĂȚII SOCIALISTE

LIA ȘI SOCIN.
CONSTANȚA
14.10.986.

BUCUR RUJA

URIAȘI ȘI PITICI ÎN LUMEA VIE

EDITURA CERES
BUCUREȘTI, 1986

Biologie.
10.10.986.
Constanța.

CUPRINS

Cuvînt înainte 5
Vegetație: plante, legume, fructe, arbori, pomi, grădini 7
Animale domestice și îmblînzite 32
Mamifere sălbatice 46
Reptile 68
Păsări sălbatice și domestice 79
Insecte 96
Pești, acvarii, spitale de pești, moluște, artropode, cefalopode, gasteropode și alte animale marine . . 102
Protozoare, spori, bacili, virusi, bacterii și alte vietăți 118

Redactor: EUGENIA DĂNESCU
Tehnoredactor: GABRIEL ILIE

Bun de tipar 10.04. 1986 Apărut 1986 Coli editoriale: 5,03 Coli de tipar 3,75

Întreprinderea poligrafică „CLUJ"
B-dul LENIN nr. 146
Comanda nr. 43
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

CUVÎNT ÎNAINTE

Omul a manifestat întotdeauna interes pentru curiozitățile naturii, pentru tot ceea ce iese din comun, pentru performanțe și recorduri, indiferent de domeniul în care acestea pot fi întîlnite. Lucrarea de față este dedicată tocmai acestor fenomene, manifestate în lumea vie, lumea plantelor și animalelor, deosebit de bogată și variată datorită marii diversități a speciilor ce există sau au existat pe suprafața Terrei.

Cunoașterea celor mai utile sau dăunătoare specii de animale și plante, a celor mai mari, unele de-a dreptul uriașe și altele, dimpotrivă, pitice, unele foarte vechi, adevărate fosile vii, altele noi, mai rare sau mai răspîndite a constituit obiectul preocupărilor umane și a influențat permanent viața omului.

La realizarea tuturor performanțelor din lumea vie au contribuit atît natura, cît și omul. Este greu de stabilit în ce proporție. Cert este că astăzi, mai mult ca oricînd, omul participă tot mai activ la modelarea și transformarea naturii în folosul său.

Pentru cei dornici să cunoască aceste performanțe și curiozități ale lumii vii ne-am străduit să strîngem într-o carte cele mai semnificative date și informații, chiar dacă unele datează de ani, dar care

în sine au reprezentat și mai reprezintă adevărate recorduri în materie.

De un deosebit sprijin, privind denumirile exacte și caracteristicile principale ale unor plante și animale ne-am bucurat din partea tovarășilor Soran Viorel, de la Centrul de cercetări biologice din Cluj-Napoca și conferențiar Stugren Bogdan de la Catedra de biologie a Universității Babeș-Bolyai Cluj-Napoca, cărora pe această cale le aducem mulțumirile noastre.

AUTORUL

VEGETAȚIE: PLANTE, LEGUME, FRUCTE, ARBORI, POMI, GRĂDINI

• Primele semne de viață pe Terra s-au materializat într-o plantă cu fotosinteză, în urmă cu 3 300 milioane de ani; descoperirea s-a făcut în 1972, în Africa.

• Cea mai veche specie de arbori, care mai există și azi, este *Gingko biloba*. Vechimea lui — 160 milioane ani. El reprezintă o veritabilă „fosilă vie", descoperită în China, unde era cultivat ca arbore sfînt; de acolo a fost adus în Europa. Botaniștii l-au introdus în 1660 în Olanda și 1754 în Anglia. După 1920 a fost descoperit, în stare sălbatică, în munții din sud-vestul Chinei.

• Prima floare fosilă, descoperită în anul 1953, într-o regiune din Colorado (S.U.A.), are o vechime de 65 milioane ani.

• Cele mai vechi informații privind folosirea plantelor medicinale datează din anul 6000 î.e.n.

• Cel mai vechi ierbar din lume, unic în felul său, se găsește la Muzeul agricol din Cairo: este alcătuit din plăci de granit imprimate cu desene de plante, datează din anul 1450 î.e.n. și cuprinde 275 de desene imprimate în granitul din care a fost construit templul faraonului Tutmes al II-lea de la Luxor.

• Cele mai folosite substanțe în medicația populară au fost de origină vegetală; amintim nalba, păt-

lagina, izma, coada şoricelului, pojarnița cu eficacitate recunoscută şi astăzi.

• Cele mai vestite grădini ale antichității, considerate printre cele „şapte minuni" ale lumii antice, au fost grădinile „suspendate" ale reginei babiloniene Semiramida. Terasele, etajate, se rezemau pe ziduri de piatră construite la intervale de 3,08 m. Înălțimea pînă la ultima terasă era de 23 m. Asigurarea umidității continue a creat posibilitatea cultivării celor mai felurite flori, plante, pomi fructiferi şi arbori, aduse din diferite părți ale lumii.

• Primele grădini de zarzavat amenajate pe insule plutitoare, construite din nămol şi trestie, se datorează aztecilor.

• Prima plantă cerealieră cultivată pe Terra a fost orzul. Arheologii au descoperit în anul 1980, la Assuan (Egipt), grăunțe de orz, alături de unelte de piatră folosite la măcinarea cerealelor, care datează de circa 18.000 de ani.

• Pe locul doi se află grîul care, după părerea cercetătorilor, era semănat pe fertilele ogoare de pe Valea Nilului, încă de acum 17 milenii. Asocierea dintre om şi grîu numără 15 milenii în aşa-numita Lume Veche.

• Cultura primelor cereale pe teritoriul țării noastre are o vechime de 6—7 mii de ani.

• În ordinea vechimii urmează orezul, care se cultivă în China încă de acum 5 milenii. Unii indică drept patrie a orezului India. Alții, luînd în considerare vechimea culturii, optează pentru China. De altfel, acum 4800 ani exista ritualul, conform căruia conducătorul statului, împreună cu familia sa, deschidea în fiecare an campania de însămînțări, trăgînd prima brazdă şi semăna cu propria-i mînă 5

boabe de orez. Astăzi, orezul se cultivă pe circa 200 de milioane de hectare din 5 continente.

• Cea mai mare şi cea mai veche amenajare agricolă în terase este exploatată şi astăzi, ca orezărie, în terase mari; are suprafața de 400 km²; lungimea zidurilor care susțin terasele însumează 25.000 km. Orezăria, cu trepte gigantice, se află în regiunea Bontoc din Insula Luzon din Filipine (Oceanul Pacific). Ea datează din secolul III sau II î.e.n.

• Prima plantă textilă folosită de om a fost inul. Există date potrivit cărora se cultiva în India în anul 4500 î.e.n. Pe la anul 4000 î.e.n. această plantă a fost introdusă în Egipt, iar de aici, prin anul 2000 î.e.n. în Europa.

• Cea mai productivă plantă oleaginoasă este floarea soarelului din Cuban, care dă 49,3% ulei.

• Cel mai nou soi special de floarea soarelui, creat de Institutul Unional de Fitotehnie de lîngă Leningrad, este floarea soarelui de siloz „Gigant 549", cu tulpinile cărnoase şi suculente, folosite ca furaje, mai înalte decît omul (de 2—2,5 ori).

• Cea mai utilă plantă din lume este soia, deoarece poate fi folosită în proporție de 100%, necunoscînd deşeuri; conține 37—40% proteine, 19—22% grăsimi şi 20—30% alte substanțe (pectine, dextrine, fermenți, zaharoză, acizi organici).

• Cea mai veche legumă folosită de om este varza, care a început să fie cultivată încă de la sfîrşitul epocii de piatră.

• În anul 1865 William Collingwood din Country Durham, Anglia, a recoltat o varză cu o circumferință de 6,6 m şi o greutate de 60 kg.

• Cea mai mare țelină din lume, în greutate de 15 kg şi cea mai dezvoltată salată, în greutate de 12 kg, le-a obținut grădinarul englez Colin Bowcock.

El a mai obținut cîteva exemplare de excepție: o varză în greutate de 50 kg și un dovleac de peste 100 kg.

• Cele mai multe roșii în greutate de 2 kg au fost recoltate de Charles Robert din East Sussex, Anglia.

• Cea mai mare ridiche din lume a cîntărit 20 de kg și a fost cultivată într-o fermă de pe insula Kyusu, Japonia. O altă ridiche în greutate de 20 de kg, a fost obținută de un locuitor din insula Majorca.

• Cei mai mari morcovi recoltați vreodată aveau 36 cm lungime și diametrul de 22 cm, performanțe obținute de un grădinar amator din Suedia.

• Cei mai mari castraveți, măsurînd peste 1,70 m lungime, au fost obținuți de László Szabó — un pasionat grădinar amator din orașul Debrețin.

• Cea mai nouă varietate de vinete sînt cele albe, create de cercetătorii francezi, numite „Dourga", mai dulci, cu gustul asemănător cu cel al ciupercilor.

• Cea mai mare producătoare de usturoi (10 000 ha) este localitatea Pedroneras din regiunea La Mancha, Spania.

• Cel mai mare bob de fasole cîntărea 16 kg. El a fost tăiat în trei părți din care s-au preparat trei mîncăruri diferite. 17 persoane s-au săturat din bobul de fasole gigant, la ospățul de la o fermă americană. Fasolea uriașă și alte legume minunate au crescut în grădina doctorului Briant, din S.U.A. Tot el a crescut verze cu circumferințe de 3 m, mere mari cît o minge de fotbal și dovleci uriași care nu încăpeau pe o ușă obișnuită. Secretul legumelor gigante constă în faptul că doctorul le iradia cu radium. Iradierea a contribuit la scurtarea perioadei de creștere, precum și la atingerea mărimii neobișnuite a legumelor.

• Cel mai mare știulete de porumb din lume a fost recoltat în statul Nebraska (S.U.A.) — aproape 90 cm.

• Cel mai bogat conținut în proteine dintre plante îl are alga *Chlorella:* aproape jumătate din greutatea ei o reprezintă proteinele. Cealaltă jumătate conține lipide, glucide, precum și o garnitură aproape completă de vitamine: A, B_1, B_2, B_6, B_{12}, C, D ș.a. Alga *Chlorella* este de douăsprezece ori mai rentabilă decît grîul. Această „algă cosmică" sau „prietenul verde al cosmonauților", cum i se mai spune, furnizează aerul și apa necesare cosmonauților în temerarele zboruri cosmice.

• Semințele cele mai hrănitoare și mai bogate în proteine sînt cele de bumbac. Din ele se obține o pudră fină, asemănătoare făinii de grîu, a cărei valoare proteică este egală cu cea a cărnii de vită. Pudra se poate prepara astfel încît să semene la gust cu biftecul natural.

• Planta cea mai dulce din lume este *Thaumatococcus daniellii* din Ghana. Extractul obținut din florile sale este de 2 500 de ori mai dulce decît zahărul din sfeclă sau trestie de zahăr. Acest extract mai are și alte calități:

— este mult mai sărac în calorii și, ca atare, poate constitui un mijloc de prevenire a obezității;

— nu atacă smaltul dinților, astfel încît poate preveni producerea cariilor dentare.

Pe locul doi se situează *Eupatorium rebandinaum,* care crește în Paraguay. Sucul obținut din această plantă este de 300 de ori mai dulce decît zahărul, o singură picătură fiind suficientă pentru a îndulci un pahar cu ceai sau cacao.

• Copacii cei mai interesanți din lume sînt:

— copacul ale cărui frunze degajă un miros ce provoacă somnul persoanelor care se reazemă de trunchiul lui;

— copacul care provoacă rîsul; el crește în ținutul Oman din Arabia Saudită. Acest copac a fost descoperit în anul 1932 de exploratorul Pulgrave, care l-a și descris.

• Cel mai mare pepene verde din lume a cîntărit 180 kg și a fost recoltat în anul 1909 de fermierul american Wilhelm Warnock din Goderich (Ontario).

• Recordmanul pepenilor galbeni cîntărea 54 kg și constituie realizarea americanului John Thornton, în anul 1977.

• Cel mai original pepene galben din lume, de formă cubică, aparține horticultorului japonez Tomyuki Ono. Începînd cu anul 1980, pepenii au apărut în cîteva magazine universale din Tokyo; ei sînt foarte solicitați pentru a fi oferiți cadou, constituind ceva ieșit din comun, ca de altfel și prețul, care este mai mult decît dublu față de cel al pepenilor obișnuiți. În ce privește gustul pepenilor cubici, el nu diferă de al celor „normali".

• O lămîie uriașă, considerată unică, cu o greutate de 2,5 kg a fost recoltată în luna mai 1974 de Violeta Philips din Cordelca (Australia). Dar, în anul 1980, cultivatorul de citrice Robert Jannings din California (S.U.A.) a recoltat o lămîie mare cît capul lui, cîntărind peste 2,5 kg.

• Cel mai mare smochin din lume se află în Normandia, la Roscoff. Ramurile se întind pe o suprafață de aproape 1 000 m², fapt ce a necesitat ca toate crengile sale să fie sprijinite cu stîlpi de beton.

• Cele mai mari fructe de ananas din lume, în greutate de 11 kg fiecare, au fost obținute de un grădinar amator brazilian.

• Unicul soi de nuc din lume ale cărui fructe au exact forma unei inimi, crește în Japonia.

• Cel mai vechi măslin din lume se află la Atena. El a fost plantat de Platon și atinge respectabila vîrstă de 2500 de ani.

• Cele mai mari nuci din lume sînt cele de cocos *Lodoicea,* lungi de 50 cm, cu o greutate de 25 kg și cu un singur sîmbure, uriaș. Din el se pot face recipiente pentru apă de 7—8 l. Înainte de maturizarea fructului pe arbore, care durează mai mulți ani, în interiorul acestuia se găsesc cam 3 l de „lapte de cocos", foarte gustos. Pe măsură ce fructul se coace laptele își pierde apa, se transformă într-un miez pufos și ușor, de culoare albă, cu o bogată concentrație de zahăr și grăsimi.

• Țara cu cea mai mare suprafață cultivată cu viță de vie este Franța — peste 2 milioane de hectare de viță de vie.

• Cel mai mare butuc de viță de vie din lume se afla, în anul 1937, la Santa Barbara, în California. Trunchiul său avea o circumferință de 3 m și o înălțime de 12 m.

• O producție record de struguri — 45 000 kg la hectar s-a obținut în anul 1978 la I.A.S. Ostrov, județul Constanța. De pe plantațiile de vie în pergolă de 70 hectare s-au cules, în medie, 45 000 kg struguri din soiul Afuz-Ali. Plantația arăta ca o adevărată pădure cu struguri. Numeroși ciorchini aveau greutatea de 3—4 kg. Recordul l-a deținut un ciorchine de 4,5 kg.

• Cel mai mare ciorchine de strugure cunoscut vreodată depășea 1 m lungime și 70 cm diametru; a fost recoltat în California, în anul 1935.

• Prima expoziție viticolă din țara noastră s-a organizat la București, în toamna anului 1898, cînd au

fost prezentate 437 de varietăți de struguri, dintre care 45 erau produse ale podgoriilor de la Pietroasa, Istrița, Cotnari și Strehaia. Restul de 392 de varietăți proveneau de peste hotare, din Franța, Egipt, Anglia, Italia și Afganistan.

• Prima participare a țării noastre la o expoziție internațională viticolă a avut loc în anul 1867, la Paris.

• Vița de vie s-a cultivat pe teritoriul țării noastre încă acum 5000 de ani, deci cu 3000 de ani î.e.n. De altfel, a fost prima regiune din Europa în care s-a cultivat vița de vie.

• Cel mai bătrîn pom fructifer din lume și din țara noastră este un păr care în anul 1978 avea 384 de ani; el se află în satul Uda, din județul Argeș. Dealul pe care se găsește părul se numește „Dealul perelor" sau „Dealul lui Mihai", deoarece aici s-a odihnit Mihai Viteazul și oastea sa după victoria de la Călugăreni.

Pe locul doi se situează părul plantat în anul 1630, în orașul american Denvers.

• Cei mai roditori peri din lume se găsesc în grădina școlii hortiviticole din Blaj; ei rodesc de 11 ori pe an. 5 rodiri ajung la maturitate, dînd fructe mari și gustoase, cu aromă deosebită.

• Un păr năzdrăvan există și în grădina casei lui Ion Crețu din Dumbrava (Satu Mare). În cursul anului 1979, el a înflorit de 3 ori: în aprilie, în august și în noiembrie. În luna noiembrie 1979, în părul respectiv coexistau 3 generații: două pere coapte, rămase din vară; altele verzi de mărimea unor cireșe și flori frumoase.

• Cea mai lungă perioadă de rodire o are părul — 300 de ani, dacă este îngrijit. Îi urmează mărul, cu circa 150 de ani, portocalul, cu aproape 80 de ani și nucul, pînă la 60 de ani.

• Cei mai mari peri de pe glob se află în Pamir (U.R.S.S.). Aici cresc adevărate crînguri de peri uriași înalți de 25 m, cu grosimea trunchiului atît de mare, încît trei oameni abia îl cuprind. Fructele cîntăresc, în medie, 700 de grame.

• Cel mai productiv măr din lume face parte din soiul „Rosmarin alb" care crește în sovhozul din Daghestan (U.R.S.S.). Acest măr a dat în anul 1966 o recoltă nemaiîntîlnită: 1 917 kg de fructe.

• Cel mai ciudat măr de pe pămînt dă 13 soiuri de fructe și trei recolte într-un sezon. Acest măr miraculos este rezultatul activității tinerilor naturaliști din orașul Kuliab (Tadjikistan), care au altoit pe un măr sălbatic 13 soiuri de mere timpurii. Pomul are 13 trunchiuri.

• În Crimeea, (U.R.S.S.) se află o livadă „fermecată". Merii se prezintă sub forma unor bețe cu înălțimea de 1 metru și grosimea de 1,50 cm. Fiecare pomișor produce 11—13 mere. Cînd s-au copt fructele, pomii sînt cosiți cu mere cu tot. Peste un an livada se reface, pomii rodesc din nou și dau o producție de 150 tone mere la hectar.

• Cel mai nou pom fructifer datează din anul 1981: este mărul-pară, cultivat și comercializat în Japonia; el poartă numele „eisu", ceea ce înseamnă prosperitate și longevitate. Mărul-pară este rodul muncii de 30 de ani a unui grădinar care recunoaște că a folosit undele electrice pentru a-i crea un climat favorabil de creștere.

• Cele mai interesante și productive soiuri de nuci din lume cresc în munții Vahș, din U.R.S.S. Aici s-au găsit peste o mie de soiuri de nuci ale căror fructe cresc în ciorchine. Unii ciorchini au cîte 15—20 de nuci, iar o nucă poate atinge chiar 25 g.

• Cel mai bătrîn nuc din lume se găsește în R. P. Chineză, provincia Shandong: are respectabila vîrstă de 3000 de ani. Deși multimilenar, nucul a fost plin de nuci și în toamna anului 1979. O inscripție amplasată sub copac menționează că: „Acest nuc a fost plantat în timpul dinastiei Shang (1600—1066 î.e.n.). Copacul are 25,4 m înălțime, o grosime de 15,7 m și umbrește cu coroana sa o suprafață de cîteva sute de metri pătrați.

• Cel mai sărac conținut în zahăr dintre fructe îl are *Rheun rhabarbarum* — 0,4%. Acest fruct are cea mai mică valoare calorică, respectiv 175 de calorii pe kilogram, 94,4% reprezentînd apa.

• Cel mai ridicat conținut de zahăr îl are banana din Antile.

• Cel mai hrănitor fruct din lume este avocado *(Persea drymifolia):* asigură 2 500 calorii la 1 kg.

• Cea mai scumpă plantă medicinală este Yen Sen „iarba umană", planta tinereții veșnice. Rădăcina ei are configurația corpului omenesc și posedă excepționale proprietăți curative în tratamentul tulburărilor gastrointestinale, hipertensiunii, anemiei, neurasteniei și al unor afecțiuni cardiace; crește în taigaua Ussuri din U.R.S.S., în China și Coreea. Un gram din această plantă este mai scump decît un gram de aur.

• Planta cu efectul cel mai tonifiant este *Radiola rosa,* sau ruja, sau „rădăcina de aur", deoarece mărește rezistența organismului la efort. Un test comparativ efectuat cu Yen Sen, ruja și eleuterococ, a arătat că „rădăcina de aur" se situează pe primul loc. Extractul de rădăcină de rujă administrat unor studenți a asigurat mărirea duratei de luciditate și gîndire, scăderea numărului de greșeli la testul de control. Administrat la sportivi, a determinat creș-

terea frecvenței cardiace și accelerarea proceselor de refacere.

• O plantă cu adevărat miraculoasă crește în bazinul fluviului Iantzî și în numeroase provincii autonome din China. Această plantă agățătoare, denumită *Actinida,* este extrem de valoroasă datorită faptului că are multiple întrebuințări: fructele sale dulci-acrișoare conțin o mare cantitate de vitamină C, proteine și hidrați de carbon; florile, deosebit de aromate, conțin nectar din care se obține mierea; rădăcinile sînt folosite în industria medicamentelor, iar fibrele constituie o materie primă excelentă pentru fabricarea hîrtiei și a coloranților.

• Cea mai mare ciupercă din lume a fost găsită în vara anului 1978 în nord-estul R. P. Bulgare. Reprezentanta speciei *Lycoperdon bovista,* avea o circumferință de 2 m și cîntărea 8,7 kg. Pe locul doi se situează o ciupercă din specia *Calvatia gigantea* — 1,63 m diametru și 24 cm înălțime.

• Cele mai interesante ciuperci cresc în Tahiti. În timpul nopții ele devin luminoase. Femeile le poartă în păr asemeni unor steluțe strălucitoare.

• Cele mai multe specii de ciuperci din lume se întîlnesc în Europa și America de Nord.

• Cele mai otrăvitoare ciuperci din lume sînt: *Amanita muscaria, Amanita phalloides, Inocybe patouillardi, Tricholoma pardinum, Chitocybe corba, Boletus satanas.*

• Cele mai grele ciuperci cultviate s-au recoltat în anul 1980 în U.R.S.S. O ciupercă gigantă cîntărea 17 kg, iar alte două, ceva mai mici, 12 și 5 kg.

• Cea mai perfidă plantă din lume este „Floarea diavolului" — care crește în Iran. Semințele acestei plante au un înveliș prevăzut cu două gheare ce se înfing în nasul animalelor în timp ce pasc; vitele

mor axfixiate. Cadavrele animalelor constituie un îngrășământ care asigură creșterea și dezvoltarea plantei.

• Cele mai interesante ciuperci din lume cresc în apropierea unui sat de lîngă Tokyo (Japonia). Ele activează mușchii rîsului și, în felul acesta, toți cei care le consumă sau le miros, încep să rîdă în hohote. Acest fenomen s-a întîmplat în anul 1933, cînd toți locuitorii satului au rîs în hohote timp de mai multe săptămîni. Comisia trimisă de autorități la fața locului pentru anchetarea cazului s-a molipsit și ea, astfel că președintele, cînd a raportat cazul, se tăvălea de rîs și a fost destituit pentru impertinență față de superiori. În cele din urmă a fost trimis un profesor universitar, care a stabilit adevărata cauză.

• Prima expoziție de flori din România a fost organizată în ziua de 14 mai 1839, în grădina Socola din Iași, de către cărturarul Gheorghe Asachi (1788—1869), cu sprijinul botanistului Edel și al medicilor Cihac și Zota.

• Un original și unic covor natural de flori din țara noastră se găsește în „Poiana narciselor" de la Dumbrava Vadului (comuna Șercaia, județul Făgăraș). În țara noastră mai există și alte poieni asemănătoare: Poiana Negrași, la 55 km depărtare de Pitești; alta în apropiere de Tîrgu Jiu; una pe Valea Gurghiului, la 5 km de Reghin; alta la poalele dealului Mocrea, lîngă Ineu și cea de la Haghimaș, în județul Covasna, în apropiere de piscul muntelui.

• Cea mai veche bijuterie a florei noastre poartă numele de *Nymphaes lotus var termalis* și se găsește în apele calde ale pîrîului Petea, în împrejurimile Băilor 1 Mai de lîngă Oradea. Este unicul loc din Europa unde această plantă tropicală, datînd din era terțiară, a supraviețuit pînă în zilele noastre.

• Cea mai rară plantă din Europa este „usturoiul sălbatic" *(Allium obliquum)*, care crește în partea europeană a U.R.S.S., respectiv în stepele Turkestanului, precum și în rezervația de la Cheile Turzii, localități situate la o distanță de 2 500 km una de alta.

Semințele acestei plante, tipic asiatică, a cărei origine se găsește în stepele iraniene, au fost probabil aduse de vînturi din vremuri imemoriale, după secarea Mării Sarmatice.

• Cea mai mică plantă cu flori din țara noastră crește în Deltă sau în bălțile mai mari. Este vorba de lintița măruntă *(Wolfia arrhiza)* o plantă de apă, fără rădăcină, de mărimea unei gămălii de ac.

• Cea mai rară și delicată floare din lume crește numai în masivul Piatra Craiului din România. Localnicii îi spun „Garofița Pietrii Craiului", iar botaniștii o numesc *Dianthus callizonus* și susțin că nu se mai întîlnește în altă parte, fiindcă nu se poate adapta.

• Prima plantă carnivoră din lume, *Dionaea muscipula* a fost descoperită în anul 1769 în Carolina de Nord (S.U.A.) și a fost descrisă de naturalistul englez John Ellis.

• Cea mai vorace plantă din lume este Roua cerului *(Drosera rotundifolia)*. Frunzele ei atrag insectele prin micile și înșelătoarele perle strălucitoare, asemănătoare bobițelor de rouă, adevărate capcane mortale în care insecta se „încleiază" fără șanse de scăpare. Odată prinsă, victima este înfășurată de frunză și digerată de secrețiile plantei.

• Plante carnivore mai cresc și în insula Madagascar și pe teritoriul Malayei.

Ascida care crește pe mlaștini în Madagascar are florile în formă de gură, de culoarea fildeșului, închisă uneori cu un capac ce constituie o capcană

mortală pentru insectele ce cad înăuntru, de-a lungul pereților alunecoși și dulci. Planta atrage insectele prin puternicul miros de fructe și apoi le asimilează cu ajutorul sucurilor digestive pe care le secretă.

În Malaya, plantele carnivore au frunzele transformate în cornete cu un colorit deosebit de atrăgător, dar cu pereții alunecoși. Cornetele unora dintre ele au adîncimea de 30 cm și pot prinde atît insecte, cît și păsările sau chiar broaște, pe care le digeră cu ajutorul lichidului vîscos din fundul cornetului, ce conține o serie de enzime și bacterii.

• Unica plantă magnetică din lume crește în Nicaragua. Ea poartă numele de *Phitologica electrica* și are proprietăți electrodinamice, în special ziua. Influența magnetică a acestei ciudate plante se simte de la 2,5 m, iar dacă o atingi cu mîna îți produce amețeală și furnicături. Păsările și insectele o ocolesc.

• Cele mai frumoase orhidee din lume se găsesc pe culmile munților Roraima, înalți de 2 772 m, din Guyana (America de Sud).

• Cea mai mare floare din lume poartă denumirea de *Rafflesia arnoldi*, poreclită și „minunea Sumatrei". Are un diametru de 1 m, o circumferință de 3 m și 9 kg greutate. Această floare, mare cît o roată de car, cu 5 petale cărnoase și suculente, de un roșu viu, întinse pe suprafața pămîntului, crește la umbra copacului tropical *Cissus* în pădurile Sumatrei. Enorma floare degajă un miros respingător de cadavru.

• Cea mai mare mușcată din lume are 2,80 m înălțime și crește în comuna Nemeti din R.P. Ungară.

• O floare cameleon, inegalabilă, crește în Mexic. Ea își schimbă culoarea de cîteva ori pe zi: în zori este albă, apoi devine roz, la amiază are o culoare roșu-aprins, seara e violetă, iar apoi violet-închis, pentru ca noaptea să devină din nou albă. Curios este faptul că această floare miroase numai noaptea și dimineața, deci atunci cînd are culoarea albă.

• Macii cei mai rezistenți la frig sînt macii polari, de culoare galbenă, care cresc în timpul verii în insula Heiss din arhipelagul Frantz Josef (Oceanul Înghețat).

• Cele mai multe foi — 10 au fost găsite în 1966 la un trifoi, în Anglia.

• O putere de adaptare ieșită din comun o au algele albastre. Aceste alge se întîlnesc și astăzi în apele fierbinți și clocotitoare ale gheizerelor, în deșerturile total lipsite de apă, în crăpăturile ghețurilor veșnice ale Antarcticei, în cele mai vechi straturi petroliere de pe fundul Caspicei sau la altitudinea de 6 000 m printre stîncile sterile ale Pamirului și chiar pe fundul celei mai sărate mări din lume, Marea Moartă. Ele se găsesc în rădăcinile sagotierilor tropicali și în interiorul lintiței — modestul locuitor al bazinelor de apă dulce. Aceste alge trăiesc în insule contaminate de radiațiile exploziilor nucleare. S-a constatat că sînt singurele forme de viață care au rezistat arșiței infernale produsă de bomba cu hidrogen.

• Iată și cele mai rezistente plante din lume la frig și la îngheț;

— lichenii — cu ocazia expediției amiralului Byrd la Polul Sud, în anii 1933—1934, au fost găsite 7 specii de licheni care au reușit să viețuiască la latitudinea de 86°03' sud, în Antarctica;

— două specii de alge albastre: *Papare radicatum* și *Salix arctica.*

• Cea mai mare algă din lume este alga brună *Macrocystis pyrifera* din Oceanul Pacific, al cărei corp are o lungime de 400—500 m; ea se menține la suprafață ondulîndu-se ca un monstru marin deasupra valurilor, datorită săculeților de aer în formă de pere, existenți pe muchea corpului. Pentru a rezista acțiunii mecanice a valurilor telul, partea vegetativă a algei, este împărțită în numeroase panglici.

• În Kamceatka, Sahalin și în alte cîteva ținuturi din Extremul Nord al U.R.S.S. crește o vegetație gigantică — buruienile ajung la 2 m, urzicile cît copacii, iar iarba este mai înaltă decît un om călare. Gigantismul vegetației se datorează climei temperate, umidității excesive, solului vulcanic etc.

• Cele mai înalte plante din lume cresc în munții Ruwenzori din Africa, la o altitudine de 3 300 m, la granița dintre Uganda și Zair. De exemplu, o buruiană foarte răspîndită, care în mod obișnuit atinge 50 cm, în munții Ruwenzori crește de 30 de ori mai înaltă. Oamenii de știință atribuie acest fenomen de gigantism condițiilor speciale de climă și sol (cantității mari de precipitații, temperaturii ridicate în timpul zilei, numeroaselor substanțe minerale „spălate" de ploi din rocă și condițiilor create de micile cantități de radiații ultraviolete).

• Cea mai mare ferigă din lume *(Alsophila excelsa)* crește în zona din sudul Oceanului Pacific și în Islanda; ea măsoară 2,40 m înălțime.

• Cele mai lungi frunze pieloase din lume au lungimea de 2 m și lățimea de 1 m și aparțin plantei *Welwitschia mirabilis* rudă cu cîrcelul *(Ephedra distachya);* ea crește în pustiul Kalahari din Africa.

• Cele mai lungi frunze le are Raphia raffia *(Tantonim illegitim)* — o plantă care crește în diferite insule din Oceanul Indian și *Raphia toedigera* din America de Sud. Frunzele acestor plante ajung pînă la 20 m lungime.

• Cea mai lată frunză o are o aroidea exotică *(Drancontium gigans);* pețiolul ei atinge 4 m și are un limb lat de peste 5 m.

• Cele mai mari frunze rotunde din lume aparțin lotusului Amazoanelor — *Victoria regia.* Diametrul frunzelor circulare trece uneori de 2 m, iar marginile lor sînt ridicate 5—6 cm în sus, ca o tavă de plăcintă. Frunza de Victoria regia este o plută trainică, care poate susține fără să se scufunde un copil de 8—9 ani, în poziția culcat. Distribuind nisip în mod egal pe toată suprafața limbului, acesta poate susține o încărcătură de peste 70 kg.

• Cele mai mari rezerve de apă dintre toate plantele din lume se află în vegetația pustiurilor: cactuși, agave și aloe, care au spini în vîrf și dinți pe margini. Aceste plante suculente acumulează mari cantități de lichid, apreciat de oameni și animale.

• Cele mai renumite umbrare vii din lume le reprezintă frunzele bananului *(Musa paradisiace)* care ating cu pețiol cu tot 6 m lungime, putînd adăposti 3—4 oameni de văpaia soarelui sau de ploile tropicale.

• Cea mai originală specie de salcîm crește în Africa și este numit „salcîmul-flaut". Ramurile sale țepoase sînt pline cu orificii săpate de cărăbuși. Străbătînd aceste orificii vîntul face salcîmul să... cînte.

• Cea mai „bătrînă" plantă de pe Terra este *Macrozamia,* o cicadea din Australia a cărei vîrstă este estimată la 15 000 de ani. Pe locul doi în ce privește longevitatea se situează „Creosata", plantă ce se

află în deșertul Mojave din S.U.A., care are 11 700 de ani. Această plantă crește în tufișuri care se dezvoltă în grămezi circulare, succesive, genetic asemănătoare.

• Cel mai bătrîn copac din lume se află pe muntele Montezuma din Mexic. Este un chiparos în vîrstă de 6 200 de ani, înalt de 55 m. Următoarele locuri sînt ocupate de: *sequoia și chiparos* 6 000 ani, eucaliptul, cedrul și baobabul 5 000 de ani, pinul de Nevada 4 900 de ani.

• Cel mai bătrîn pin din lume este denumit *Pinus longaeva* și se găsește în Nevada, la înălțimea de 3 275 m. Studiile făcute de specialiști i-au stabilit vîrsta de 4 900 de ani.

• Cel mai longeviv copac din munții Carpați este tisa *(Taxus baccata)* care are o existență de 2000—3000 de ani. Puținele exemplare ce mai supraviețuiesc sînt decretate monumente ale naturii.

• Cel mai bătrîn stejar din lume se află la marginea unui sat leton (U.R.S.S.) și are, după aprecierea specialiștilor, o vechime de 2000 de ani. E înalt de peste 20 m, iar circumferința trunchiului atinge 8,6 m. Stejarul a fost venerat ca arbore sacru de către multe popoare (greci, scandinavi, celți, germani, slavi).

• Cel mai bătrîn trandafir din lume crește în orășelul vest-german Hildelsheim. El are respectabila vîrstă de peste 1000 de ani, dar cu toate acestea înflorește în fiecare an de 3—4 ori.

• Cei mai bătrîni platani din lume se află în Republica Socialistă Azerbaidjană (U.R.S.S.). În raionul Djerbrail există un platan de 1000 de ani, iar în apropierea orașului Kirovabad, altul de 1500 de ani. Platanul milenar are mai multe trunchiuri, înăl-

țimea de 50 m, iar coroana sa acoperă o suprafață de peste 1 400 m².

• Cel mai gros platan din lume se află tot în Azerbaidjan. Trunchiul lui este atît de gros încît 16 oameni, ținîndu-se de mînă, abia îl pot înconjura.

• Cei mai bătrîni arbori din țara noastră se găsesc în pădurea Mocear din apropierea orașului Reghin, județul Mureș. Aici există peste 300 de arbori între 650—720 de ani.

• Cea mai rezistentă plantă din lume, care poate trăi la mare înălțime este *Stellaria decumbens;* ea se găsește pînă la înălțimea de 8 611 m (munții Himalaya).

• Cel mai singuratic copac din lume este un palmier ce se află în oaza Terrara din Sahara. Vecinii lui se găsesc la distanțe de mii de kilometri.

• Cel mai înalt brad din lume este bradul alb *(Abies pectinata)* care crește în Columbia (America de Sud). Un astfel de brad atinge înălțimea de 125 m, iar circumferința trunchiului depășește 23 m.

• Cel mai înalt copac din Europa, un brad, se află pe teritoriul României. El a fost identificat în valea pîrîului Arțagul, afluent al Buzăului, în apropierea localității Fața Cheii. Este un brad, înalt de 62 m și cu un diametru de 2,5 m (la 1,30 m înălțime de la sol).

• Cea mai înaltă zadă *(larice)* din Europa se află pe teritoriul României, lîngă Hațeg. Are frunze în formă de ace și deține recordul de înălțime al speciei: 62 m.

• Cei mai mulți și cei mai înalți chiparoși din lume, avînd peste 27 m înălțime și diametrul trunchiului de peste 1 m, au fost descoperiți într-o pădure aflată pe locul unde în secolul III î.e.n. au fost plantații de chiparoși. Descoperirea a fost făcută de

cercetătorii de la Colegiul agricol din Siciun — R. P. Chineză.

• Cel mai luminos copac din lume crește în Africa de Nord și se numește „copacul diavolului". Scoarța acestuia conține o cantitate atît de mare de fosfor, încît noaptea, la „lumina" lui se poate citi.

• Cei mai mulți brazi într-o singură tulpină se găsesc pe teritoriul patriei noastre. În stațiunea balneoclimaterică Borsec există 7 brazi falnici crescuți dintr-o singură tulpină, denumiți „șapte gemeni". De asemenea, lîngă „Izvorul Troiței" de la Cumpăna, de pe valea Argeșului, există 4 brazi frumoși, crescuți tot dintr-o singură tulpină.

• Cele mai multe tulpini într-un singur brad le au unele exemplare din pădurea Oloneț din U.R.S.S. În pădurea amintită există mai multe exemplare de brazi cu tulpini multiple, dintre care unul are 25 de tulpini, al căror diametru poate ajunge pînă la 20 cm.

• Cei mai interesanți mesteceni din lume au o culoare violetă, iar lemnul lor e mai greu ca apa și inflexibil, motiv pentru care au fost denumiți „mesteceni de fier". Un asemenea crîng de mesteceni s-a descoperit în orientul îndepărtat din U.R.S.S.

• Cea mai mare viteză de creștere dintre toate plantele este proprie bambusului, vestită graminee tropicală a cărui prăjină saltă cu 0,40 m în 24 ore. Dacă bambusul ar crește constant, în același ritm, după 60 de ani vîrful lui ar depăși Everestul.

• Cea mai înaltă specie de bambus (*Dendrocalamus giganteus*) crește în Burma. În grădina botanică din Parandeniya din Sri Lanka, există un exemplar cu o înălțime de 34,5 m.

• Cel mai folositor copac din lume este tot bambusul. El oferă materie primă pentru hrană, locuință, mobilă, coșuri, conducte, hîrtie, frînghie, arme etc.

• Cel mai mare copac din lume este eucaliptul (*Eucalyptus regnans*) din Australia, care atinge 150 m înălțime. El întrece de peste două ori înălțimea celui mai înalt brad din Europa, descoperit în 1945 pe Valea Arțagului — Buzău.

• Colosul vegetal al Terrei este un sequoia californian (*Sequoiadendron giganteum*) care populează platourile Sierra Nevada din S.U.A. Acest copac, gigantic sub toate aspectele, poate atinge 140 m înălțime, o circumferință de 24—50 m, iar pentru a fi cuprins este nevoie de 30 de oameni cu brațele întinse. Greutatea sa este estimată la 2 000—3 000 tone. Dintr-un asemenea colos tăiat se pot obține 500—600 vagoane de lemne sau cherestea, suficiente pentru construirea unui sat format din aproape 300 de case cu două camere și pridvor.

Rădăcinile sale, asemeni unor șerpi boa, groase de 2,3 m și lungi de 50—60 m, îl fixează bine de stînci. Vîrsta acestor copaci depășește în multe cazuri 4000 de ani.

• Un alt copac foarte gros, însă mult mai scund, în plină vigoare se află în satul Santa Maria de Tula din Mexic. Trunchiul lui are diametrul de 16 m și circumferința de 50 m.

Tot în Mexic, la Oaxaca, crește copacul *Taxodium mucronatum*, care are o circumferință de 34 de metri la bază.

• În India crește un copac supranumit de populațiile Extremului Orient „acoperișul lumii", deoarece un singur exemplar ocupă suprafața a zece

temple grecești, iar ramurile sale, pornite parcă din pămînt, imaginează sute de coloane; este de fapt smochinul pagodelor *(Ficus religiosa)*, arborele sacru al budiștilor, care se întinde în jurul unei clădiri pe suprafața a 2—4 hectare. Dintr-un singur trunchi îa naștere o întreagă pădure, sub al cărei cort verde se poate adăposti un sat întreg. Chiar dacă trunchiul mamă se usucă, pădurea de ramuri continuă să trăiască și să se întindă datorită rădăcinilor adventive.

● Unicul copac din lume fără tulpină, posedînd totuși o coroană foarte bogată, este arborele *Ficus bengalensis* din grădina botanică din Calcuta (India). Coroana acestuia acoperă o suprafață ce depășește 1 ha, iar vîrsta lui trece de 200 de ani. Tulpina, atacată de un soi de ciuperci distrugătoare i-a fost tăiată, iar coroana imensă se sprijină pe mai bine de 800 de rădăcini adventive ce pornesc din ramuri, formînd unica pădure din lume alcătuită dintr-o singură coroană și nici o tulpină.

● Cel mai mare copac de pe continentul african este cedrul *(Cedrus libani)* care crește pe platourile Libanului, în pîlcuri răzlețe. Cedrii, care rareori trec de 50 m înălțime sînt îndrăgiți de popoarele arabe.

● Cel mai falnic copac din țara noastră, un plop uriaș, se află la Rafaila, în județul Iași; tulpina are o circumferință de peste 14 m.

● Cele mai multe specii de arbori din zona tropicală a Atlanticului se pot admira în Parcul „Las Palmas" din orașul Santa Cruz, capitala insulei Teneriffe. Aici crește și garoafa aerului, unică în lume prin faptul că, fiind lipsită de rădăcină, se poate hrăni cu aer.

● Cea mai folositoare plantă vegetală este cactusul mexican (America de Nord). Fiind „bun la toate", a primit diferite denumiri — „mană cerească", „cel mai bun prieten", „fîntîna deșertului". În celulele sale depozitează mari rezerve de apă, care se pot folosi la nevoie. El dă omului hrană, deoarece se poate pregăti în diverse feluri. Fructele cactusului (pitaya sau tuna) sînt cele mai ieftine și le poți găsi la tarabe, în cofetării, zaharisite, glasate, sub formă de compot, de suc sau dulce de bisgana. Cactusul este întrebuințat și la construcția colibelor. Unele specii furnizează fibre textile pentru îmbrăcăminte.

Cactusul este atît de folositor mexicanului, încît a devenit un element simbolic, figurînd chiar pe stema statului și pe monede.

● Cea mai înaltă specie de cactus din lume măsoară 23,77 m și a fost descoperită în deșertul Arizona din S.U.A. Pe locul doi se clasează specia Saguaro *(Cereus giganteus)* care crește în Mexic și Arizona. Cactușii acestei specii au formă de candelabru, cu tulpină floriferă și ating înălțimea de 15—17 m. Fructele lor sînt comestibile.

● Cea mai parfumată floare din lume este cea a cactusului american, aroma ei se simte de la o distanță de 1 km.

● Cea mai lungă pauză între două înfloriri durează 20—30 de ani. Într-adevăr, floarea de agavă, care este o varietate a cactusului, înflorește o dată la 20—30 de ani.

● Unica plantă din lume care înflorește o singură dată la 150 de ani și apoi moare este *Puya Raimondii*. A fost descoperită în 1970 în Bolivia (America de Sud).

• Unicii arbori din lume cu tulpina pătrată cresc la cîțiva kilometri nord de Canalul Panama.

• Copacii cu cel mai ușor lemn din lume cresc în Cuba. Un metru cub de masă lemnoasă cîntărește doar 44 kg.

• Unica specie de copac din lume care își dezvoltă ramurile sub formă de spirale crește în Australia.

• Cei mai utili și practici arbori din lume se întîlnesc în regiunea tropicală din America de Sud, respectiv în Venezuela și Guyana. Denumirea lui este „Polo de vaca" adică „arborele vacă" sau „arborele de lapte" numit astfel deoarece dacă i se crestează coaja, din trunchi țîșnește un suc albicios, asemănător cu laptele, atît la culoare, cît și la gust. Acest „lapte vegetal", destul de hrănitor, este consumat în cantități mari de către localnici. Lăsat în aer liber, la suprafața lui se formează un fel de membrană care seamănă cu smîntîna. Această pieliță se îngroașă în timp și indienii o adună și o consumă în loc de brînză. Ea nu-și pierde gustul multă vreme, dacă este păstrată la răcoare. Înălțimea arborilor de lapte, poate atinge 30 m.

În Africa tropicală există arbori care produc „unt vegetal". Un asemenea arbore poartă denumirea de „arborele de unt" și poate atinge înălțimea de 20 m.

• Cei mai uimitori arbori din lume se găsesc în grădina Institutului botanic al Academiei de Științe a U.R.S.S. din Leningrad. Aici se pot admira: mărul de smîntînă, arborele de marmeladă, arborele șerpilor, al leopardului, al dragonului, arborii de dantelă și de lînă, de săpun și de hîrtie, arbustul de cocaină și alte exemplare rare sau chiar unice.

• Cea mai mare liană din jungla tropicala este de fapt un palmier-liană, ce poartă denumirea de Daimonops (în limba greacă daimon înseamnă drac, de unde a primit denumirea de „Coada dracului"). Această liană poate atinge chiar 400 m lungime și se folosește, de obicei, pentru confecționarea mobilei curbate.

• Cele mai mici semințe din lume aparțin unei specii de orhidee. Într-o uncie (28,35 g) se află circa 35 milioane de semințe sau, mai precis, 1 000 de semințe cîntăresc sub 1 mg.

ANIMALE DOMESTICE ȘI ÎMBLÎNZITE

● Cel mai mare șeptel de bovine din toate continentele se realizează în Asia. În anul 1974 pe continentul asiatic existau 352 104 mii de capete de bovine. Pe locul II s-a situat continentul sud-american cu un șeptel de 207 386 mii capete.

● Numărul cel mai mare de bovine în anul 1976 s-a înregistrat în India — 180 328 mii capete, urmată apoi de S.U.A. cu 127 976 mii capete și U.R.S.S. cu 111 034 mii capete.

● În comuna Hanmatarajan, din India, are loc anual un tîrg de boi unic în lume. Tîrgul durează 15 zile, timp în care pe o lungime de 12 km, de ambele părți ale șoselei se văd mii de oameni și mii de boi. Boii au acoperăminte din mătase colorată, cu motive indiene brodate și încrustate cu oglinjoare mici; coarnele le sînt vopsite în culoarea țesăturilor, iar vîrfurile le sînt împodobite cu ciucuri de mătase colorată. Orice vînzare-cumpărare se face în acompaniamentul muzical al unei orchestre compusă din instrumente vechi indiene.

● Unicul taur cu 4 coarne din specia bovină de pe glob se găsește la Parcul Zoologic Ceaultepek de pe lîngă Ciudad de Mexico.

● Cel mai mare monstru bovin din lume a fost un vițel cu două capete, un singur corp și 6 picioare, prezentat la cel de al 15-lea tîrg de animale de la Milano, din anul 1937. Patru picioare erau normale, pe ele sprijinindu-se vițelul, iar două se aflau deasupra gîtului, spre greabăn, îndreptate cu copitele în sus.

● Un alt monstru a fost vițelul cu două capete și un singur corp născut dintr-o mamă normală, într-o fermă din statul Ohio — S.U.A., în anul 1925. Cele două animale, sau mai bine zis cele două capete mîncau separat, independent unul de altul. Acest vițel monstru a fost cumpărat cu un preț fabulos de un american bogat, amator de unicate.

● Un vițel cu 2 capete și 6 picioare, din care 4 în față și 2 în spate *(Bos taurus)* se găsește la Muzeul Zoologic al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. Tot aici se mai află încă un unicat. Este vorba de un monstru de bivol *(Bubalus bubalus domesticus)*, care are 2 capete complete, 4 picioare în față și 2 picioare la spate.

● Unicul vițel din lume cu 3 capete a fost născut în anul 1930 de vaca unui fermier din Australia. Vițelul avea un cap normal și, în plus, cîte unul mai mic, crescute pe dreapta și pe stînga celui normal. Toate 3 capetele aveau nas, ochi, gură, urechi etc. Monstru a murit la 3 ore după naștere și a fost trimis spre examinare la Institutul Zoologic din Melbourne.

● În anul 1934, în Kentucky s-a născut un vițel fără picioarele dinainte. El s-a obișnuit să umble în două picioare, asemeni bipedelor.

● Cel mai ciudat vițel din lume a fost semnalat în anul 1932, aparținînd francezului Auger, din Rennes. Vițelul avea picioare de porc, iar corpul aducea cu cel omenesc. Altfel, era sănătos, mînca, bea și umbla normal.

• Primul vițel din lume cu inimă artificială a trăit timp de 150 de zile. În această perioadă inima artificială a pompat 4 milioane de litri de sînge. Experimentul veterinar de implantare a inimii artificiale a fost realizat de oamenii de știință de la Universitatea Purkynje din Brno (R. S. Cehoslovacia) în cursul anului 1980.

• Cea mai mică vacă din lume, de 70 cm înălțime, a aparținut unui francez din împrejurimile Parisului, care în 1926 o plimba zilnic prin Bois de Boulogne.

• Cele mai mici vaci din lume trăiesc pe insula Jersey, teritoriu britanic din Marea Mînecii.

• Supercampioană a anului 1978 la producția de lapte a fost vaca denumită „Dărăbanca" de la ferma I.A.S. Stîlpu, jud. Buzău, care a dat o producție record de 16 120 litri de lapte, deși se afla la a șasea lactație.

• Primele vaci care poartă ochelari speciali în timpul iernii se află în Canada. Măsura luată are ca scop apărarea animalelor de strălucirea orbitoare a zăpezii.

• Primul staul de vite complet automatizat a fost realizat de un grup de specialiști danezi. Hrănirea, adăparea, curățatul grajdului, aerisirea ca și mulgerea vacilor sînt comandate de un computer. Omul intervine doar în cursul operației mulsului mecanic. Toate celelalte operații se realizează de către un dispecer programat electronic.

• Cel mai înalt grad de automatizare din lume în creșterea animalelor a fost atins la colhozul „Maiski" din regiunea Perm (U.R.S.S.). Aici, datorită ordinatorului prin care s-au programat lucrările, un singur operator asigură pregătirea și distribuirea hranei pentru 9 000 de animale crescute în ferme.

• Cel mai vechi soi de vită cornută a fost iacul tibetan; ceva mai tîrziu a fost domesticit și bivolul chinezesc.

• Primele cămile din țara noastră le-a avut și le-a întrebuințat la diverse munci ale cîmpului Ioniță Dumitrescu, agricultor din comuna Palazu, jud. Constanța; el le-a prezentat la o expoziție organizată în orașul Constanța, în luna septembrie 1897.

• Primele zebre din lume înhămate la trăsurica unui lăptar au fost văzute în anii 1930—1936 în orașul Saint Louis din S.U.A.

• Conform legendei cel mai cunoscut cal al antichității a fost Bucefal (cap de bou) denumit în limbajul popular Ducipal, al împăratului Alexandru cel Mare, originar din Macedonia. Acest armăsar superb, plin de foc, cu privire amenințătoare, negru și cu stea în frunte, de o talie excepțională avea pe șold o pată albă în formă de cap de bou, de unde și numele de Bucefal.

• Cea mai veche rasă de cai din lume (3000 de ani) care există și acum, este Ahaltchkin. Caii aparținînd acestei rase se disting prin rezistență, viteză și frumusețe.

• Cel mai greu cal din lume cîntărea 1 450 kg și avea 1,82 m înălțime. Calul se numea „Brooklyn Supreme" și a murit la 6 septembrie 1948 în vîrstă de 20 ani, la Callender, în S.U.A.

• Cel mai mare cal din lume a aparținut unui fermier din Iowa (S.U.A.). Calul avea 2,75 m înălțime. Pe locul II s-a situat calul „Firpon", înalt de 2,15 m, cîntărind 1 350 kg și a trăit în crescătoria Rocco de Rocca din Argentina, pînă în anul 1972.

Pe locul III se situează un cal care avea 2,13 m înălțime și aparținea unei ferme din California de Sud (S.U.A.).

● Cel mai scump armăsar arab pur sînge a costat un milion de dolari. Armăsarul se numește „Pesniar" și a făcut parte din ferma specializată din Teski, Caucaz (U.R.S.S.). El a fost vîndut la a doua licitație de cai din Caucaz (1981). Pe locul al doilea se situează armăsarul pur sînge arab cumpărat pentru suma de 875 000 mărci vest-germane.

● Cel mai longeviv cal din lume a fost „Old Billy" care a trăit 62 de ani și a murit la 27 noiembrie 1822, în Anglia.

● Cel mai longeviv ponei din lume a trăit 66 de ani. Se numea „Chess" și a murit în anul 1570 în orașul Pebbles Bay, Anglia.

● Cei mai mici ponei din lume aparțin rasei Shetland. Dimensiunile lor: înălțimea 1 m și greutatea 150—180 kg.

● Cei mai mici miniponei nu depășesc 40 cm înălțime și 25 kg greutate. Acești căluți miniaturali sînt rezultatul unei îndelungate preocupări ale unui crescător de cai din apropiere de Buenos Aires, care din considerente comerciale păstrează secretul obținerii acestei noi specii. Cel mai mic exemplar obținut avea 32,5 cm înălțime și cîntărea 11,5 kg. Administrația Disneyland-ului a cumpărat 700 de căluți miniaturali, care se caracterizează printr-o rezistență deosebită și o viață mai lungă decît confrații lor mari.

● Un exemplar de miniponei, de numai 36 cm înălțime, a obținut în 1969 și crescătoria de cai „Susan Perry" din Australia. Specialistul în creșterea animalelor Billy Williams, din statul Carolina de Sud (S.U.A.) a reușit și el să obțină doi miniponei unul de 36 cm înălțime și altul de 40 cm înălțime.

● Cea mai importantă cursă de cai din Europa, datînd înainte de 1940 se desfășoară în Anglia, la Epson. Cursa reunește cai de o anumită vîrstă; a fost numită „Derby" după numele lordului Derby, primul său organizator (1780).

● În România, primele date despre organizarea alergărilor de galop dotate cu premii pentru caii clasați pe primele locuri, atestă că acestea au avut loc la Iași, în anul 1841.

● Primele alergări de galop, disputate pe cîmpul de la Floreasca, au avut loc la 12—14 octombrie 1875. Această dată marchează introducerea curselor moderne în țara noastră.

● Prima alergare peste garduri s-a disputat tot pe cîmpul de la Floreasca, 1875. Au fost admiși cai de orice vîrstă și proveniență.

● Primele alergări de trap cu caracter oficial din țara noastră au avut loc în anul 1923, pe hipodromul reconstruit de la Floreasca.

● Primul Derby de trap din țara noastră s-a disputat în anul 1924 și a fost cîștigat de Bătăuș.

● Cel mai rezistent cal s-a dovedit Champion Crabbet, care a alergat neîntrerupt 300 mile (1 milă = 1 610 m) în 52 de ore și 33 minute, în iunie 1920, realizînd astfel recordul pentru distanță.

● Recordmanul mondial la săritura în înălțime și lungime a fost calul Heatherbloom, condus de Dick Donelly. În anul 1903, la Richmond (S.U.A.), acest cal a realizat două performanțe extraordinare, negalate pînă în prezent: a trecut peste o barieră înaltă de 3,16 m și a realizat o săritură în lungime de 11,01 m. Pe locul doi la săritura în înălțime în 1949, s-a situat un cal din Chile — 2,44 m. La săritura în lungime locul doi a revenit unui „spaniol" cu 8,17 m record înregistrat la 12 noiembrie 1951 la Barcelona.

• Una din ciudățeniile naturii a fost consemnată în anul 1934 în Cleveland (S.U.A.). Un mînz, care apoi a crescut mare, devenind cal în toată legea, avea la picioare, în loc de copite, coarne de berbec, bine dezvoltate.

• Singurii măgari din lume care poartă pantaloni, trăiesc în insula Re din golful Biscaya. Explicația este următoarea: în insulă existau pe vremuri numeroase mlaștini pline cu țînțari. Pentru a feri măgarii de înțepăturile țînțarilor locuitorii acestei insule îi îmbrăcau cu pantaloni. Deși mlaștina a fost asanată, obiceiul s-a păstrat.

• Cea mai productivă rasă de oi din lume se află în Kirghizia (U.R.S.S.) Aici există un șeptel de aproape 10 milioane de oi cu lînă foarte fină. Berbecii cîntăresc 112—127 kg și dau anual 12—16 kg lînă ale cărei fibre depășesc 9 cm lungime. O oaie din această rasă cîștigă în greutate aproximativ 200 g în 24 ore.

• Cea mai fină lînă o au oile din rasa Lincoln Longwool. Lînă acestor oi are un luciu, o rezistență și o elasticitate deosebite.

• Cele mai mici oi — 40 cm înălțime — trăiesc pe insula Quessant — teritoriu britanic din Marea Mînecii.

• Un uluitor fenomen de mimetism a stîrnit uimirea celor care l-au văzut. O oaie a fost marcată cu semnul H. Deși marcarea s-a făcut cu vopsea, mielul a venit pe lume marcat cu același semn.

• Capra care a adus pe lume 4 iezi, întrecînd și pe cucuiata din povestea lui Ion Creangă, aparține lui Luca Achim, din Alba Iulia (1980).

• Unica capră din lume cu un singur corn, în frunte, se află la grădina zoologică din San Francisco, fiind donată de soții Otter și Glosy Zzell, doi

cunoscuți naturaliști americani, care afirmă că au obținut-o în urma unor cercetări și încrucișări care au durat 5 ani. Cei doi soți au vrut să demonstreze că asemenea animale, cu un singur corn, pomenite în diferite lucrări din antichitate, au existat cu adevărat.

• Cei mai mici porci din lume se află la centrul pilot din Göttingen (R.F. Germania). La maturitate ating mărimea unui purcel la naștere. Fiind un excelent animal pentru experiențe, datorită aparatului circulator, sistemul digestiv și danturii asemănătoare cu ale omului, el servește deja studiilor de cardiologie, stomatologie și în alte domenii.

• Cel mai mare număr de purcelușI — 34, fătați de o scroafă, a fost înregistrat în 1961 la ferma lui Axel Egede din Danemarca.

• Primele necuvîntătoare care s-au ridicat în văzduh cu balonul au fost o oaie, un cocoș și o rață; ele au primit botezul aerului în anul 1783. Abia după o lună a îndrăznit să se avînte în aer și un om — Testu Brissy. Și la această ascensiune a luat parte un animal: Testu Brissy n-a conceput să pornească în expediția aeriană decît... călare pe un cal.

• Cea mai bizară școală din lume se găsește la Oxford, în Anglia. Este vorba de o școală care are ca elevi șoareci, elefanți, cîini, pisici, tigri, lupi, lei, maimuțe etc. Aceștia sînt pregătiți pentru viitoarele roluri ce le vor interpreta în diverse filme.

• În Asia au fost domesticite și deprinse să care poveri primele animale. Amintim în ordine: cîinele, iacul, calul, tarpanul, renul, cămila, dromaderul, zebuul, elefantul și chiar oaia.

• Primul animal domesticit a fost cîinele. Descoperirile făcute în cavernele de la Palegovra (Asia Mică) dovedesc că domesticirea cîinelui s-a produs în

urmă cu circa 14 000 de ani. Vestigiile descoperite de Ali Kash (Iran) demonstrează că domesticirea strămoşilor bovinelor, cabalinelor, ovinelor şi porcinelor s-a produs mai tîrziu, între anii 7500—6750 î.e.n. Cîinele a fost folosit ca animal de tracţiune încă din timpurile preistorice, cînd era înhămat să tragă săniile.

• Un cîine miniatural, prezentat de un japonez la salonul celor mai mici cîini din Budapesta, în 1938, nu depăşea lungimea unei ţigări. Deşi se ştia că nu trăieşte mai mult de un an s-au găsit amatori dispuşi să-l cumpere. Un alt cîine miniatural s-a născut în anul 1974 şi pînă la maturitate a crescut într-o cutie de chibrituri căptuşită cu vată. La un an şi jumătate era de mărimea unui şoricel.

• Rasa chihuahua, originară din Mexic, este cea mai mică; un cîine adult are 250—280 g. Rar se întîmplă ca unele specimene pitice să depăşească 450 g.

• „Duke" din rasa Saint Bernard avea 134 kg. un adevărat record de greutate. A trăit în S.U.A

• Cel mai scump ogar din lume, pentru care în octombrie 1970 s-au oferit 14 000 lire sterline, aparţinea unei englezoaice, care a refuzat oferta.

• Cel mai scump căţeluş din lume, în greutate de 440 g, a fost vîndut contra 8 000 de franci francezi în 1927 la Los Angeles. Dacă ţinem seama că 440 g de aur costau numai 7 200 de franci francezi, putem afirma că valoarea căţelusului o întrecea pe cea a aurului.

• Cel mai puternic cîine din lume s-a numit Charlie. La 9 ianuarie 1961 în localitatea Saint, din Alaska, el a tras o sanie cu o încărcătură de 1 425 kg. De altfel, majoritatea cîinilor eschimoşilor sînt capabili să tragă sănii încărcate cu greutăţi care depăşesc 1 200 kg.

• Un record de rezistenţă a realizat un cîine cocker, pe care îl chema Vladimiro. El suporta o povară de 5 ori mai mare decît propria-i greutate. Proprietarul său, Johnny Martin din S.U.A., făcea exerciţii de echilibristică, sprijinindu-se pe capul cîinelui.

• Cea mai mare rasă o constituie cîinii de apă, care trăiesc în Portugalia. Cîinele pescar este de talie mijlocie, cu păr lung şi ondulat, asemănător cockerilor, dar un înotător desăvîrşit, graţie musculaturii bine dezvoltate. Este în stare să se scufunde în apă pînă la o adîncime de 4 m, să înhaţe peşti, să-i împiedice să iasă din plasă şi să aducă pescarilor uneltele pierdute. Sînt dresaţi pentru a salva oamenii de la înec.

• Un cîine fenomenal a avut şi Bill Williamson din Carson City (S.U.A.). „Buddy" în vîrstă de 12 ani (1980) a fost învăţat să conducă o maşină. După ce stăpînul pornea motorul şi schimba vitezele, preda volanul lui Buddy. Cu o labă din spate Buddy sta pe pedala de acceleraţie, iar cu cele din faţă conducea şi apăsa pe claxon. Stăpînul sta alături, gata, să intervină în caz de pericol. Pentru calităţile sale ieşite din comun, Buddy este căutat de studiourile de televiziune.

• Boni, un cîine ce aparţine dresorului Giovanni Lorenzi, de la celebrul circ italian „Orfei" izbuteşte, în faţa miilor de spectatori, să rezolve probleme de matematică şi să „răspundă" la diferite întrebări prin culegere şi aranjarea în mod foarte corect a literelor care formează răspunsul exact.

• Cea mai celebră „stea" canină a producţiilor cinematografice americane a fost cîinele ciobănesc Rintintin, găsit de sergentul american Lee Duncan în Franţa, în timpul primului război mondial. Începînd

din 1923, Rintintin și stăpînul său au turnat 22 de filme, aducînd profituri fabuloase studiourilor respective. Deoarece vedeta îmbătrînea, locul i-a fost luat de descendentul său cu același nume.

• Există și cîini pasionați de schiul nautic: doi lupi, unul denumit Rin-Tin-Tin, constituie una din atracțiile oferite vizitatorilor celebrei stațiuni Miami Beach (S.U.A.). Stăpînul său i-a confecționat o plută specială, pe care cîinele a învățat să-și păstreze echilibrul pe apele oceanului. Altul, denumit Jack, aparține soților Brandstatter din Australia, și practică schiul nautic pe lacul Wolfgansee din Austria; „vedeta" micilor ecrane se plimbă pe o ambarcațiune asemnănătoare unei farfurii, constituind punctul de atracție pentru numeroși vilegiaturiști.

• O dovadă deosebită a fidelității canine a manifestat cîinele unui cetățean din orașul Rogerville (Franța). În toamna anului 1974 stăpînul cîinelui a decedat. Deși cîinele fusese închis în casă în ziua înmormîntării, a descoperit mormîntul în cimitir și merge zilnic pentru a-și jeli stăpînul. Un alt exemplu de fidelitate l-a dat cîinele Dick, din Habarovsk (U.R.S.S.), care a străbătut peste 400 km prin taiga pentru a ajunge la stăpînul său. Dick a fost împrumutat unui prieten pentru un sezon de vînătoare, însă n-a putut suporta despărțirea și a fugit. După două luni de geruri și peripeții a ajuns la Habarovsk.

• Chuco, cîinele unui păstor dintr-un cătun de lîngă Santander (Spania) era nedespărțit de stăpînul său. Într-o zi, păstorul, zvîrcolindu-se în timpul somnului, a căzut de pe stîncă într-o prăpastie de circa 200 m. Cîinele s-a repezit imediat după el, i-a lins mîinile, dar Jose nu mai răspundea la mîngîieri.

Deoarece se înserase și păstorul nu mai apărea, sătenii au pornit să-l caute și, într-un tîrziu, au auzit și schelălăitul lui Chuco care-și păzea stăpînul. Cîinele a stat de veghe la ușa casei și a gemut. A doua zi păstorul a murit, dar Chuco nu l-a putut însoți pe utlimul drum. Murise peste noapte.

• Un caz asemănător s-a întîmplat cu o lupoaică domesticită — Bușui. Paznicul de vînătoare Nicolai Bulko din Bielorusia a fost atacat pe la spate de un urs, dar a reușit să strige: Bușui! ajutor! și și-a pierdut conștiența. Cînd și-a revenit, lîngă el se afla Bușui grav rănită. Cu greu a reușit paznicul să transporte lupul salvator pînă la atașul motocicletei și de acolo la Spitalul veterinar. Abia apoi s-a dus și el la medic să-și îngrijească rănile. Paznicul se ocupa de lupoaică de 6 ani, de cînd era pui și o găsise în pădure.

• Dintre cîinii polițiști a devenit celebru Dox, care a trăit între anii 1945—1965. Lui i s-a ridicat un monument într-un cartier al orașului Roma. Dox a fost deținătorul unor performanțe excepționale: a prins 563 de răufăcători, a descoperit 136 de copii pierduți, a salvat de la înec și de foc 46 de persoane, a fost de 7 ori rănit și premiat cu 11 medalii de aur și 27 de argint.

• Cel mai longeviv cîine din lume a trăit în Anglia timp de 37 de ani și 3 luni, se numea „Adjutant" și făcea parte din rasa Labrador.

• Cea mai prolifică cățea din lumea s-a dovedit a fi Lena, din orașul Ambler (S.U.A.), care în 1944 a fătat 23 de căței.

• Cea mai veche rasă canină din lume este „Sharpeis"; efigiile în piatră ale acestor cîini străjuiau mormintele împăraților chinezi de acum două milenii. Ei au fost considerați, practic, dispăruți. Ca-

racteristicile lor: pielea încreţită ca nişte manşoane succesive sau ca burduful unui acordeon şi ochii mari, rotunzi ca nişte bile. Pielea căzută a fălcilor producea un sunet specific cînd animalul îşi scutura capul. Recent, americanul Ernest Albrigt a descoperit în Macao o pereche de Shair-peis, obţinînd apoi, prin înmulţiri repetate, mai multe exemplare.

• Cele mai bune doici din lumea animală sînt căţelele, care în perioada de lactaţie alăptează şi cresc puii altor animale, rămaşi orfani. Astfel, o căţeluşă din oraşul Duşanbe (U.R.S.S.) a adoptat patru pisoi părăsiţi, care aveau numai două zile. O altă căţeluşă, Gima, dintr-un orăşel ucrainean, şi-a părăsit stăpîna, a fugit în pădurea de la marginea oraşului şi s-a întors însoţită de un pui de căprioară rămas fără mamă. Micuţa căprioară a crescut şi a fost dusă în pădure. Din cînd în cînd ea vine în vizită la doica şi gazda ei vremelnică.

• Căţeaua „Lili", de la grădina zoologică din Milano, a acceptat cu plăcere să alăpteze trei pui de tigru.

• Cea mai neobişnuită prietenie din lumea animală s-a legat între un cîine şi o vulpe. Animalele trăiesc în perfectă armonie în gospodăria locuitorului Giacomo Tasseli, din Lombardia (Italia). Tom, din rasa Pointer, s-a împrietenit cu o vulpe veritabilă şi umblă numai împreună.

• Un oribil monstru canin a fost adus pe lume în anul 1930 de căţeaua unui locuitor din Noua Zeelandă. Monstrul avea 3 capete şi a trăit numai cîteva ore. A fost pus în spirt şi trimis facultăţii veterinare din Londra pentru studiu.

• „Gigi", pisica gigant de 19 kg, a trăit (1972) la Camberland, în Anglia.

• Un record de longevitate pentru pisici a realizat „Puss", care a trăit 36 ani în localitatea Clayhidon, în Anglia.

• Cele mai multe pisici din lume se găsesc în S.U.A., numărul lor fiind estimat la 30 milioane exemplare.

• Cele mai uimitoare instincte la animalele de uscat le posedă pisicile. Astfel, un veterinar american care s-a mutat de la New York în California, deci la o distanţă de 3 500 km de la vechea locuinţă, s-a pomenit după multă vreme cu pisica favorită în faţa porţii noii sale locuinţe. În 1979, familia Claude Derville din Paris a încredinţat pisica unor rude ce se aflau la 750 km distanţă. După un an de peregrinări, în luna mai 1980, pisica s-a înapoiat la vechii ei stăpîni din Paris. În 1972, pisica Minouche s-a întors la stăpînii ei din împrejurimile oraşului Lille, după o călătorie „per pedes" de 700 km.

• Mulţi savanţi din U.R.S.S., S.U.A., Franţa, se ocupă de misterele uimitoarelor instincte ale pisicilor, încercînd dezlegarea enigmei care se crede că are legătură cu mustăţile, ce joacă rolul unor antene speciale.

• Cele mai somnoroase animale domestice sînt iepurii de casă. În 24 de ore, dorm de 20 de ori.

• La ferma lui Richard Oldrem, din statul american Massachussets s-au născut doi iepuri de casă, albi, fiecare avînd numai cîte o ureche.

MAMIFERE SĂLBATICE

• Cele mai multe animale de culoare albă, cu homocromie permanentă, trăiesc în regiunile polare, acoperite de zăpezile și ghețarii veșnici: ursul-polar *(Thalassarctos maritimus)*, iepurele polar *(Lepus timidus)*, vulpea polară și găinușa polară *(Lagopus-lagopus)*. Chiar și puii de focă, născuți de obicei în luna martie pe cîmpurile de gheață, au o blană deasă și albă pentru a nu fi reperați de dușmani.

• Cele mai multe animale de culoarea nisipului, cu homocromie permanentă, trăiesc în deșerturi și pe plaje. Majoritatea au blana de culoare deschisă, cenușie-gălbuie, maronie-gălbuie etc.

În pustiuri, pielea șopîrlelor și a șerpilor, penajul păsărilor sau blana mamiferelor capătă o nuanță galbenă. Caracteristici pentru homocromia permanentă a acestui mediu sînt așa zișii șerpi de nisip, vipera de nisip *(Echis carinata)*, șopîrla de nisip *(Phrynocephalus)*, gaița de saxaul *(Podoces panderi)* sau iepurele egiptean *(Lepus aegypticus)*.

• Cele mai multe animale cu homocromie sezonieră trăiesc în zonele temperate, unde succesiunea anotimpurilor atrage o schimbare cel puțin bianuală a fondului cromatic al mediului. Homocromia sezonieră se întîlnește la animalele care nu hibernează în timpul iernii: hermina *(Mustella erminea)*, nevăstuica *(M. nivalis)*, iepurele zăpezilor *(Lepus timidus varronis)* din Alpi și lemingul (Lemmus lemmus), un neam de șoareci din Peninsula Scandinavă, a căror blană se schimbă după sezon, devenind albă ca neaua în timpul iernii și brun-roșcată vara.

• Cel mai interesant caz de mimetism în rîndul mamiferelor, avînd ca scop atacarea mai ușoară a prăzii (mimetism agresiv), îl posedă o specie de insectivore arboricole, tupaia *(Tupaia ferrugina)*, care trăiește în pădurile indiene, și se hrănește, pe lîngă insecte, cu ouă, șoareci și păsări.

• Cele mai rare animale de pe continentul african sînt: hipopotamul pitic din Coasta de Fildeș, rinocerul din Angola și crocodilul de Nil.

• Cele mai rare mamifere sălbatice din țara noastră sînt: cerbul carpatin, ursul carpatin și rîsul.

• Cea mai mare frecvență cardiacă este specifică, în ordine, următoarelor animale: șoarecele — 600, iepurele — 150, pisica — 130, cîinele — 100, La elefant, care are o greutate de 3 tone, inima bate doar de 25 de ori pe minut.

• Cel mai mare mamifer marin și în același timp din lume este balena albastră *(Balneoptera musculus)*. Un exemplar capturat în arhipelagul Shetland, în anul 1926, măsura 33,58 m lungime. În anul 1931, lîngă coastele Scoției, a fost pescuită altă balenă albastră, de 33 m lungime și 165 tone. Această greutate echivalează cu 33 elefanți, 166 de tauri, sau cu aproape 2400 de oameni de talie mijlocie. Balena albastră înaintează cu o viteză de 37 km/h, ceea ce echivalează cu o putere mecanică de 527 c.p.

• Cea mai mare fosilă de balenă din lume a fost găsită pe țărmul Oceanului Înghețat. Este vorba de un fragment din scheletul unei balene gigantice,

care cîntărea între 160—200 tone. Fosila se află la muzeul din Egvekinot.

● Cea mai mare piesă de muzeu din lume se află la Muzeul de ştiinţe naturale din Londra. Este vorba de scheletul reconstituit al unei balene în greutate de 10 tone. La reconstituire au lucrat mai mulţi specialişti timp de 2 ani. Transportul uriaşelor oase a constituit, de asemenea, o problemă. „Exponatul", aşezat într-unul din marile holuri ale muzeului, a fost ancorat de tavan.

● Cele mai vechi fosile de balene au fost descoperite la poalele masivului Himalaya, încrustate în roci. Fosilele, aparţin unei specii care a trăit în vechea mare Tethys, în urmă cu 45—50 milioane de ani. Această descoperire permite lărgirea cunoştinţelor asupra strămoşilor cetaceelor de astăzi şi sprijină tezele care susţin că balenele au trăit pe pămînt înainte de a se adapta la mediul acvatic.

● Cel mai lung intestin dintre mamifere îl are balena — 250 m; prin el trec zilnic aproape 5 tone de hrană (crustacei, moluşte şi peşti); este cea mai mare cantitate de hrană consumată într-o zi de un animal.

● Dintre toate vieţuitoarele, cea mai mare inimă o are tot balena, circa 700 kg; inima pune în mişcare aproape un vagon de sînge, circa 8000 l.

● Misterioasa sinucidere în masă a balenelor nu este elucidată. În vara anului 1979, la Point au Gaul, Newfoundland, aproximativ 170 de balene s-au sinucis aruncîndu-se pe plajă. În 1981 s-a înregistrat un nou caz pe coasta de vest a Tasmaniei. Aproximativ 60 de balene, lungi de peste 6 m, s-au aruncat pe mal şi au murit fără nici o cauză aparentă. Sinucideri de balene în zona respectivă au fost semnalate şi cu alte prilejuri.

● Cele mai originale fîntîni arteziene sînt produse de respiraţia balenelor; jetul de apă se înalţă pînă la 12 m.

● Cea mai mare capacitate pulmonară dintre vieţuitoarele planetei noastre o au balenele: 14 000 litri de aer la fiecare respiraţie. Avînd mare nevoie de aer, balenele vin la suprafaţa apei la fiecare 15 minute; ele expiră aerul viciat, producînd fîntîni arteziene şi inspiră aer proaspăt.

● Cei mai renumiţi performeri ai lumii submarine, adevărate fenomene de adaptare fiziologică în cursa spre adîncurile oceanelor sînt, în ordine, următorii:

1. balena boreală, care în 120 min. atinge adîncimea de 825 m;
2. foca lui Weddel, în 43 min. ajunge la 550 m;
3. foca Pacificului, în 23 min. ajunge la 250 m.

● Cele mai precise „radiolocatoare" dintre vieţuitoarele marine le posedă balena, delfinul şi focile, care depăşesc în precizie dispozitivele create de om. De exemplu, în căutarea hranei, delfinii controlează adîncurile pe o rază de 3 km; prin emiterea unor impulsuri cu o frecvenţă de pînă la 150 000 Hz ei localizează cu precizie prada.

● O specie deosebit de interesantă trăieşte în apele nordice ale Oceanului Atlantic Este vorba de Narval, purtătorul unui „sfredel" demn de invidiat. La acest delfin (mascul), din caninul stîng, se dezvoltă un fel de corn răsucit, lung de 1,50—2,50 m, cu diametrul la bază de 8—12 cm, capabil să perforeze lemnul unei bărci dacă animalul e iritat sau urmărit.

● La Grădina Zoologică din Duisburg (R.F.G.) doi delfini, Flapp şi Robby, îl plimbă zilnic pe spatele

lor pe tînărul dresor, în jurul bazinului. Este un spectacol unic.

● Primul caz de sinucidere a delfinilor în masă s-a înregistrat în anul 1981. Peste 100 de delfini s-au aruncat pe plaja insulei japoneze Kiusiu. Mulți dintre ei au fost salvați de pescari.

● Cel mai mic cetaceu din lume este marsuinul, sau porcul de mare, o specie de delfin cu o lungime de cca 1,5 m și cu o greutate de pînă la 50 kg. Acest animal poate fi întîlnit în Marea Baltică, Marea Neagră și Marea de Azov.

● Cel mai mare pui de mamifer marin este cel al balenei albastre, care la naștere are 8 m și o greutate de pînă la 6 tone. Tot el deține și recordul de creștere, înregistrînd un spor zilnic de 100 kg în perioada alăptării.

● Cel mai gras lapte din lume îl au balena albastră și foca: peste 53% grăsime.

● Cel mai mare și mai feroce animal submarin este un cetaceu înrudit cu balena, cunoscut sub numele de Orca gladiator. În stomacul orcelor vînate, care atacă în bandă chiar și balene, s-au găsit deseori pînă la 10 rechini și 15 foci. Specialiștii definesc orca ca un delfin de mari dimensiuni (poate atinge 10 m lungime); are maxilare cu dinți puternici, conici și vînează în cete orice animal marin, indiferent de talie. Teribila sa agresivitate i-a adus în antichitate numele de orca-gladiator, iar astăzi de balena ucigașă sau tigrul mărilor sau, mai recent, de „un nou intelectual" al mărilor, deoarece colaborează cu omul la prinderea balenelor.

● Deosebit de feroce este și cașalotul. Masculii bătrîni ating 25 m lungime și cîntăresc pînă la 100 tone. Fălcile, mari de 4 m, sînt înarmate cu circa 50 de dinți masivi, lungi de 20 cm, în greutate de pînă la 1 kg (unii cîntăresc chiar 3 kg). Cașaloții masculi se bat între ei lovindu-se cu capetele întocmai ca berbecii. La fel procedează cînd atacă vasele. Este lesne de imaginat ce forță colosală are un cașalot de 100 tone, cînd se repede la atac cu o viteză de 20 km/h. Ei au avariat și scufundat în 1820 goeleta „Essex" de 238 tone. În 1857, un cașalot a scufundat baleniera „Alexandru", iar în 1867 altul a produs grave avarii balenierei „Oceol". În 1947, un cașalot a produs o avarie serioasă balenierei „Entuziast".

Cașaloții se scufundă pînă la 1000 m în căutarea hranei. În stomacul lor se găsesc pești de mare adîncime, caracatițe și calmari. Cașalotul este singurul adversar al calmarului gigant.

● Cel mai mare schelet de mamut, lung de 7 m și înalt de 4,88 m a fost descoperit și reconstituit la Gansian, în provincia chineză Sensi.

● Cel mai mare și mai „bătrîn" mamifer care a trăit pe pămîntul țării noastre a fost *Dinotherium gigantissimum*, un neam de elefant, al cărui schelet complet a fost descoperit în anul 1890 la Mîngești, în apropiere de Vaslui și se află la Muzeul „Grigore Antipa" din București.

● Cel mai mare urs polar, un exemplar de *Ursus maritimus*, a fost capturat în aprilie 1962 în nordestul Alaskăi. El se află acum împăiat în orașul Seattle. Avea 3,51 m înălțime și peste 1000 kg greutate.

● Cel mai mare animal carnivor din lume este ursul Kodiak din Alaska *(Ursus arctos middendorffi)*, care poate ajunge la o înălțime de 2,40 m și la o greutate de aproape 500 kg. Un exemplar de excepție, doborît în 1894, cîntărea 733 kg și avea o înălțime de aproape 4 m.

• Printre cele mai mari animale carnivore din lume se numără și urșii din specia *Ursus arctos*, din Alaska. Un exemplar de excepție poate ajunge la 3 m înălțime și la o greutate de 750 kg.

• Cea mai mare rezervație pentru creșterea urșilor este insula japoneză Tuburu, pe care trăiesc 1 100 de oameni și... 6 000 de urși. Prima pereche de urși a fost adusă aici în anul 1930 și de atunci s-au înmulțit atît încît au ajuns să distrugă semănăturile, rezervele de hrană pentru animalele domestice și să atace depozitele de alimente.

• Cel mai rar animal carnivor este ursul mexican *(Ursus nilsoni)*. În anul 1975, în această țară mai existau doar 30—40 de exemplare.

• Cel mai mare urs fosil a fost descoperit de paleontologi într-o carieră de nisip și pietriș din statul Utah (S.U.A.). Acest urs gigant, înalt de 3,60 m, a trăit în Pleistocen, deci cu 18 000 de ani în urmă și se pare că a fost strămoșul îndepărtat al ursului de azi. Femurul, lung de 75 cm, dovedește că gigantul era mai înalt cu 1 m decît ursul polar actual și cu 1,5 m decît ursul grizzly.

• Cei mai prețuiți pescari din rîndul animalelor sînt: ursul din Alaska, care prinde somnii în migrație, coiotul, vidra, vulpea, pisica și jaguarul.

• Cel mai mare animal omnivor din țara noastră, stăpîn autoritar al pădurilor de munte, este ursul. Un exemplar puternic poate atinge 2,5 m lungime și 1,3 m înălțime la greabăn, greutatea depășind 400 kg; el poate trăi peste 30 de ani.

• Cel mai mare și mai puternic dintre feline este tigrul de Siberia *(Panthera tigris)*. Masculul adult, mijlociu, măsoară: (de la bot la vîrful cozii) cca 3,15 m; 1,10 m în înălțime și cca. 300 kg. El este capabil să doboare un cerb sau un elan cu o singură lovitură

de labă și să traverseze înot un rîu lat și cu ape repezi, purtînd în bot un mistreț. Tigrul face salturi de 3 m înălțime și 7 m lungime. De altfel, este printre animalele considerate rare. La numărătoarea din 1970 au fost identificate numai 160—170 exemplare, încă 296 de exemplare trăind în captivitate.

• Există și tigri de culoare albă. Sînt cunoscute două exemplare. Unul a fost tigrul „Radja" care a trăit 20 de ani, în stare de captivitate, la grădina zoologică din Delhi (India) unde a murit în anul 1978. Un alt tigru alb a existat la grădina zoologică din Washington (în 1963).

• Singurul animal sălbatic din lume domesticit pentru vînătoarea de antilope este leopardul și aceasta exclusiv în India.

• Cel mai mic felin, *Felix ruginosa*, trăiește în sudul Indiei și în Sri Lanka: lungimea 65—70 cm, greutatea 13—40 kg.

• Cel mai mare leu cunoscut a fost „Simba", care în 1970, la vîrsta de 11 ani, cîntărea 373 kg.

• Cea mai mare specie de rîs se află în țara noastră. Lungimea corpului poate ajunge pînă la 150 cm, iar greutatea, la exemplarele viguroase, pînă la 50 de kg. În anul 1955 a fost capturat un exemplar în greutate de 48 kg. la Lacul Roșu.

• Cel mai mare reprezentant al gheparzilor este ghepardul regal sau vărgat *(Acinonyx rex)* descoperit în anul 1924 în Rhodezia de Sud, de către vînătorul Cooper și descris de zoologul englez Pocock.

• Cel mai rapid mamifer din lume pe distanțe scurte, de cca. 500 m, este ghepardul *(Acinonyx jubatus)* care trăiește pe cîmpiile Africii Orientale, Iranului, Afganistanului și ale Indiei Centrale. Viteza pe care o atinge: 95—113 km/oră pe teren ne-

ted. Pe locul doi se află antilopa, cu 96 km/oră, iar pe locul trei leul, cu 80 km/oră.

● Cel mai rapid animal din lume pe distanțe pînă la 1000 m este antilopa americană *(Antilocapra americana)* care trăiește numai în S.U.A. S-a calculat că pe aceste distanțe ea poate atinge o viteză de 55 km/h.

● Cel mai curajos și mai fioros animal sălbatic din țara noastră este lupul. Rezistent și puternic, lupul poate străbate într-o noapte distanțe de peste 40 km. Lupul poate ajunge la o lungime de 140, 160 cm, iar coada la cca. 50 cm; greutatea exemplarelor capturate variază între 50—70 kg.

● Unele din cele mai rare mamifere din lume sînt: lupul cu pungă de Tasmania *(Thylacinus Cynocaepholus)* și diavolul cu pungă *(Sarcaphilus satanicus)*. În ultimii ani n-au mai fost văzuți de vînători, deși urmele lor s-au descoperit în cîteva locuri.

● O interesantă specie de cîini sălbatici trăiește în India. Acești cîini nu latră, ci fluieră. Membrii haitei pornesc la „vînătoare" numai dimineața și își împart prada în părți egale; îndată ce își potolesc foamea, se retrag în culcușuri, unde stau nemișcați pînă la următoarea vînătoare.

● Cea mai mare crescătorie de vulpi din lume se află într-o localitate în apropierea orașului Riga, din U.R.S.S. Ea numără ca locuitori: 25 000 de vulpi argintii, 15 000 de vizoni și 80 de oameni (îngrijitori). Orașul a fost construit după toate regulile urbanistice moderne: străzi asfaltate, canalizare, instalații electrice, încălzire centrală prin termoficare, un restaurant-cantină etc.

● Cel mai înalt animal de pe pămînt este girafa; ea ajunge pînă la 5 m înălțime și 1—2 tone greutate. Girafa doarme în picioare (respectiv picotește),

pentru a se apăra de lei cu ajutorul loviturilor periculoase de copite. Înălțimea îi permite să strîngă frunzele copacilor pînă la 6 m; în schimb, cînd paște, este obligată să-și desfacă larg picioarele din față, spre a putea ajunge pînă la sol. Și încă o curiozitate — este singurul animal din lume cu desăvîrșire mut.

● Cel mai mare mamifer terestru de pe planeta noastră este elefantul african din specia *Loxodonia africana*, cu urechi ascuțite, care poate ajunge pînă la o înălțime de 3,50 m și la o greutate de 6 tone; în lungime poate atinge 4,20 m. El deține recordul mondial și în privința mărimii colților.

● Un elefant uriaș, a fost vînat la 13 noiembrie 1955 în zona fluviului Zair, din sud-estul Angolei. Înălțimea sa era de 4,01 m, iar lungimea de 10,1 m. Acest exemplar de excepție este expus împăiat, din 1959, la Muzeul de istorie naturală al Institutului Smithsonian din Washington.

● Un elefant gigant din preistorie (*Paraelephas trogontherii*), care a trăit acum un milion de ani în centrul Europei și în America de Nord, măsura aproape 7 m, înălțime calculată de oamenii de știință pe baza fragmentelor de schelet descoperite.

● Cei mai rari elefanți din lume sînt cei albi, din care mai trăiesc astăzi numai 300 de exemplare, în Thailanda.

● Cel mai longeviv elefant din lume s-a numit „Jessie" și a trăit 69 de ani (1870—1939) în Grădina zoologică din Sydnei (Australia).

● Elefantul *(Elephas maximus)* este cea mai puternică macara vie; el poate să ridice cu ușurință în trompă o greutate de 1 tonă.

● Cea mai lungă perioadă de gestație la animale este proprie elefantului asiatic *(Elephas maximus)*:

o medie de 609 zile (20 de luni) și un maxim de 690 zile. Pe locul doi se situează femela rinocerului de Jawa, cu 474—486 zile.

● Dintre mamifere, cel mai dezvoltat simț al mirosului îl are elefantul, care simte prezența omului chiar la o distanță de 10 km, dacă vîntul bate din direcția lui.

● Cel mai mare colț de fildeș se află expus la Muzeul Universității din Nebraska (S.U.A.). El cîntărește 230 kg și măsoară peste 4,2 m.

● Cei mai lungi colți de fildeș au aparținut unei specii de elefant preistoric *(Hesperoloxodon antiquus germanicus)*, care a trăit acum 2 milioane de ani — peste 5 m lungime.

● Cei mai mici elefanți din lume, de mărimea unei vaci, înalți de pînă la 2 m, trăiesc în Liberia și Gabon.

● Cei mai interesanți elefanți sînt „Vaka-Vaka" *(Laxodonta fransseni)*, mici de statură, care trăiesc în apă, ca hipopotamii. Au urechile mici, trompa scurtă și gîtul neobișnuit de lung. Talia nu trece de 1,66 m, au 60—65 cm lungime și o greutate de 35—43 livre.

● Cel mai prețios fildeș din lume este cel furnizat de hipopotami, fiind mai dificil de obținut decît cel provenit de la elefanți.

● Cei mai mici hipopotami aparțin speciei *Choeropsis liberiensis*: aproximativ 1,80 m lungime și 60—75 cm lățime. Au botul mai ascuțit decît hipopotamii obișnuiți, pielea neagră, o pată roză pe pîntece și o greutate de aproximativ 200 kg. Trăiesc în Liberia (Africa).

● Cel mai mare rinocer este rinocerul african, care are o lungime de 5 m, înălțimea pînă la 2 m și o greutate de peste 2 tone. Acest ierbivor enorm

posedă 2 coarne inegale, din care cel mai mare depășește lungimea de 1 m.

● Cel mai mare rinocer *(Indricotherium)* (de două ori mai mare și mai greu decît elefanții contemporani sau fosili) avea cca 5 m înălțime. Oseminte au fost descoperite în anii 1915, 1924 și 1926 în Turgai (Kazahstan).

● Cel mai rar rinocer din lume este rinocerul din Jawa *(Rinoceros unicornis)* pe cale de dispariție, un adevărat buldozer viu, lung de aproape 4 m, greu de peste 2 000 kg, acoperit cu o platoșă formată din tegumente groase, separate prin pliuri și plăci; el poartă pe nas un corn tocit, lung de 50—60 cm.

● Cea mai puternică țeastă de animal este cea de rinocer. Într-adevăr este mai tare decît un blindaj metalic, deoarece un glonte tras în ea, ricoșează.

● Singurele cămile sălbatice din lume trăiesc în centrul deșertului Gobi. Ele au două cocoașe și rezistă bine la clima deosebit de aspră, cu veri toride, ierni glaciale și secetă permanentă; se hrănesc în special cu un arbust bogat în glucide, numit alhagi. Greutatea lor medie este de 500 kg. O cocoașă conține toamna cca 40 kg de grăsime care le permite să supraviețuiască în timpul iernii, cînd hrana lipsește.

● Cămila poate trăi fără apă 17 zile, dar pierde o treime din greutatea sa. Pentru a-și potoli setea bea dintr-o dată 100 litri de apă, din care-și face rezerve în tot organismul. „Corabia deșerturilor" poate merge sute de kilometri pe un nisip încins pînă la 70°C, fără să bea o picătură de apă.

● Cel mai rezistent mamifer la sete din Africa este antilopa Dik-Dik; ea își alege ca hrană plantele cele mai suculente ale deșertului, folosind și momentul zilei cînd acestea reține maximum de umiditate.

● Cea mai rară specie de antilopă *(Cephalopthus hentinki)*, trăiește în vestul Africii.

● Cea mai mică specie de antilopă, *Neotragus pygmaeus*, trăiește în Africa de Vest: are 25—26 cm înălțime și cîntărește 3 kg.

● Cea mai mare antilopă din lume *(Taurotragus oryx)*, 2,80—2,90 m înălțime și 700—900 kg greutate, trăiește în Parcul National din Nairobi (Kenya), precum și în nordul și centrul Africii. Are cocoașă și coarne lungi, drepte și ascuțite.

● Okapi, un animal extrem de rar, care trăiește în Congo (Africa) are picioare de zebră și trup de antilopă, limba albastră, iar ochii pot privi simultan în două direcții diferite. Din cauza copitelor sale, ascuțite ca o lamă de brici, Okapi este periculos chiar pentru leoparzi.

● Cel mai mare reprezentant al neamului cerbilor este elanul. Elanii din Siberia ating 2 m înălțime și 2,5 m lungime. Un mascul poate atinge o greutate de 500—600 kg, din care coarnele cîntăresc cca 20 kg. Cele mai mari coarne le au elanii uriași *(Alceas alces gigans)* care trăiesc în Alaska (2,40 m înălțime și 3,20 m lungime); anvergura acestora atinge uneori 2 m.

● Cel mai mare reprezentant al copitatelor sălbatice din țara noastră este cerbul (Cervus). Cerbii vînați în țara noastră, în greutate de pînă la 350 kg, dețin recordul mondial absolut la mărime și greutate, din care coarnele ating pînă la 15 kg.

● Cea mai rară specie de cerbi este cerbul alb, originar din Persia. Într-o rezervație din Cehoslovacia se mai găsesc 12 exemplare.

● Cel mai mic reprezentant al familiei de cervicide este cerbul moscat, lung de numai 1 m, înalt la greabăn de 60 cm, în greutate de 8—12 kg.

● O specie liliputană de cerb este cel acvatic — Bambi sau Hydropotul de China *(Hydropotes inermis)* care trăiește în zonele mlăștinoase ale Extremului Orient. Are mărimea unui iepure, nu poartă coarne, deși are pe cap pivoții osoși.

● Cerbul, căprioara, girafa și ursul plîng cu lacrimi mari cînd sînt încolțiți. Delfinii, cînd sînt răniți de moarte, suspină și varsă lacrimi abundente, iar foci le se vaită la fel ca pruncii.

● Un exemplar de căprioară cu două capete se află în colecția Institutului de biologie din Halle (R.D.G.). Animalul are un sistem sanguin dublu.

● Recordul de longevitate al cervicidelor aparține lui Benny *(Cervus elephus)* care a trăit 26 de ani și 6 luni în Parcul Național Zoologic din Washington.

● Recordul la săritura în înălțime aparține caprei africane Klipspringer. Ea poate sări 7 m fără să-și ia elan, deși are 10 kg greutate.

● Cel mai dezvoltat simț al mirosului dintre animalele sălbatice de la noi îl are capra neagră, care poate simți prezența omului de la mai bine de 500 m dacă vîntul bate din față.

● Cel mai rezistent animal la altitudine este iacul *(Phóephegus grunnions)*, care trăiește în Tibet pînă la înălțimi de 6 100 m.

● Cel mai mare taur sălbatic este taurul cenușiu sau koupreiul, *Bos (Novibos) sauveli*, care a fost descoperit în anul 1937 în pădurile Cambodgiei: înălțimea la greabăn este de 1,90 m. Are coarne lungi în formă de liră, picioare înalte și zvelte, de la copite pînă la genunchi albe, părul negru și catifelat.

● Cea mai mică specie de porc mistreț (20—30 cm înălțime) trăiește în pădurea Assam din India.

• Cel mai mare porc mistreț este mistrețul gigantic de pădure *(Hylochoerus meinertzhageni)*, descoperit în 1904 în pădurile din munții Ruwenzori.

• Unicul porc mistreț din lume care avea o piele asemănătoare cu a elefantului și poseda și patru coarne impresionante, a fost prins lîngă Sumatra (1936) și predat grădinii zoologice din San Diego.

• Cele mai mari gorile din lume se află în Gabon și în Camerunul de Est (Africa). Masculii au o înălțime de 2—2,30 m și o greutate de 250—350 kg.

• Cea mai puternică maimuță de pe glob este gorila *(Gorilla gorilla)*. Un astfel de exemplar a tras cu o singură mînă o funie de al cărei capăt țineau 15 atleți. Pe locul doi se află gorila de munte „*Gorilla beringei*", descoperită în 1903 în pădurile de munte ale Africii Centrale (în Congo și în Uganda). Înălțimea unor masculi ajunge pînă la 2 m, iar greutatea la 200—300 kg. Circumferința pieptului poate atinge 1,70 m, iar anvergura brațelor 2,70 m.

• Cea mai mică gorilă este *Gorilla elliotti* (pseudogorila) care trăiește în pădurile de pe malul drept al cursului inferior al fluviului Zair.

• Cel mai longeviv cimpanzeu din lume *(Pan troglodytes)*, denumit Heine, a trăit 50 de ani și 3 luni. El a fost adus la vîrsta de 3 ani la grădina zoologică din Chicago și a murit în 1977.

• Cele mai harnice maimuțe trăiesc în peninsula Malaya; ele reușesc să culeagă în cursul unei zile pînă la 1 000 de nuci de cocos.

• Cei mai buni pescari sînt maimuțele din peninsula Malacca. Ele își lasă coada în apă și îndată ce se prinde un rac și-o scot și încep „curățirea vînatului".

• În insula Jawa trăiește o specie de maimuțe scufundătoare. Ele rezistă 30 de secunde sub apă, timp în care vînează pești și raci.

• Maimuța Chacma, din neamul babuinilor sudafricani, are darul de a descoperi apa în pustiu. Cînd o caravană trece printr-un ținut în care apa e rară, hrănesc o maimuță Chacma cu mîncăruri sărate și o lasă liberă; maimuța îi conduce la cel mai apropiat izvor.

• Reprezentantele speciei miniaturale *Cebuella pygmaea* nu cîntăresc mai mult de 20 grame, au numai 5,5 cm lungime și o coadă de 7 cm. Ele trăiesc în pădurile tropicale din sudul Columbiei, estul Ecuadorului și vestul Braziliei.

• Cele mai mici maimuțe aflate în captivitate cîntăresc maximum o sută de grame și au fost capturate și aduse într-un parc național peruan. Se hrănesc cu sucuri, pe care le extrag din frunzele copacilor tropicali.

• Cei mai mari ochi din lume în raport cu corpul îi are o maimuță care trăiește în Filipine: la o lungime de 15 cm are ochii de 1,5 ori mai mari decît ai omului. Este o acrobată desăvîrșită, specialistă în salturi spectaculoase de 20 m și își poate întoarce capul în limitele unui unghi de 180°.

• Cele mai puternice sunete le emit maimuțele urlătoare din Brazilia; strigătele lor sînt mai stridente decît răgetul leului și se aud cu ușurință la distanțe de 2 km.

• Singurul mamifer din lume cu mușcătură veninoasă este Platypus din Australia.

• Cea mai lungă hibernare din lume se înregistrează la Alunar *(Muscandinus avellanarius)*. Specia trăiește în Anglia și doarme fără întrerupere peste 6 luni pe an.

● Cel mai ciudat animal de pe glob, Armadilo, din Paraguay, trăiește în mlaștini. Are bot de șoarece, urechi de iepure, carapace de broască țestoasă și coadă de cangur.

● Cel mai iscusit vînător de șerpi este mangusta. Acest mamifer carnivor de circa 60—70 cm lungime, cu blana cenușie, aspră, trăiește în sudul Asiei. Este îmblînzită și folosită pentru prinderea și distrugerea șerpilor și șoarecilor.

● Cel mai rar exemplar de arici din lume, aproape unic, a fost ariciul alb cu ochii roșii, găsit în vara anului 1977, în pădurile din apropierea orașului Göttingen din R. F. Germania.

● Cele mai „săltărețe" animale din lume trăiesc în Australia, Noua Zeelandă, insula Fraser și pe malurile mării Tasman. În afară de cangur, denumit regele animalelor săltărețe, în zonele menționate au fost indentificate: furnicile-dansatoare, care sar ca puricii, șoarecii care nu pot fugi, ci doar sări. șopîrla parașută, care se deplasează folosindu-se de cele două picioare sau zburînd din cracă în cracă.

● Cele mai multe marsupiale de pe glob trăiesc în Australia: peste 100 de specii de marsupiale, mamifere inferioare, dintre care cei mai tipici reprezentanți sînt cangurul și ursul marsupial koala. Zoologii numesc Australia „muzeul de fosile vii".

● Cel mai mare marsupial din lume este cangurul *(Macropus rufus)* din Australia. Un exemplar adult ajunge la 2 m înălțime și la o greutate de 80 kg.

● Cele mai mici marsupiale sînt Kimberley planigale *(Planigale subtiliasma)* care trăiesc tot în Australia și ating aproape 45 cm lungime.

● Există și canguri de culoare albă, considerați o adevărată ciudățenie. Exemplarele de culoare albă sînt atinse de o maladie la ochi, lumina soarelui

provocîndu-le afecțiuni care-i împiedică să vadă bine în timpul zilei, cînd soarele este foarte puternic.

● Cangurii, sprijinindu-se puternic în coadă ca într-o prăjină, pot sări 10—12 m lungime, planînd la o înălțime de aproape 2 m.

● Cel mai longeviv marsupial din lume aparține speciei *Macropus rubustus erubescens*. Un exemplar, aparținînd grădinii zoologice din New York, a trăit 09 ani și 7 luni.

● Cel mai „nou" mamifer marsupial din Australia, descoperit în statul Victoria, în anul 1980, este o specie de „Wallaby": 45 cm înălțime și o coadă lungă de 60 cm.

● Cea mai scurtă perioadă de gestație o are Opposum Yapok *(Chironectes minimus)*: 12—13 zile. Acest animal trăiește în America de Sud.

● Cea mai mare specie de veveriță din lume este veverița zburătoare din Japonia, care atinge 120 cm, din care 60 cm reprezintă coada. Pe locul doi se situează veverița uriașă din Asia de Sud: 90 cm lungime, din care 45 cm măsoară coada.

● Cea mai hoață veveriță a fost prinsă la 3 septembrie 1970 în timp ce fura o bancnotă de 100 de lei din tejgheaua unității Loto-Pronosport din Susbăi (Sălaj). După „arestare" i s-a percheziționat „domiciliul" în care au fost găsiți 7 puișori instalați confortabil pe un așternut făcut din opt hîrtii de cîte 100 lei și cîteva lozuri.

● Singurul mamifer din lume care are cristalinul ochiului colorat este veverița.

● Cea mai prețioasă blană o are hermelina. Ea trăiește în zonele nordice, dar este prezentă și la noi în țară, în zonele de munte și în Delta Dunării. Vara are blana cafenie și iarna albă. Pe locul doi

se află cincila — un rozător de mărimea unei vevericțe mai mari, care trăiește în pampasul regiunilor muntoase ale Americii de Sud.

● Cele mai prolifice mamifere sînt iepurii. Astfel, din 24 de iepuri europeni introduși în anul 1859 în Australia, s-a ajuns astăzi la peste 4 000 000 000 de exemplare, care au devastat un teritoriu de peste 1 000 000 km², adică aproape de 4 ori suprafața României. Nici cele 700 mile de garduri de sîrmă, nici otrăvurile și bolile și nici premiile substanțiale pentru găsirea unor soluții salvatoare nu s-au soldat cu succese.

● Cel mai sprinten săritor din rîndul rozătoarelor este iepurele săritor *(Pedetes capensis)* animal nocturn, care trăiește în sudul Africii. Are o coadă lungă și stufoasă. Cînd e urmărit execută salturi de 8—10 m lungime.

● Cel mai ciudat iepure a fost împușcat de un vînător american, lîngă localitatea South Sioux City: avea patru cornițe, din care două, a cîte 5 cm fiecare, erau așezate în spatele urechilor, iar alte două mai mici, de 2,5 cm, pe frunte.

● Cea mai mică specie de iepure este *Ochotona pusilla* (Asia de vest și unele zone restrînse ale Europei nord-estice). Ochotona nu trece de 15 cm lungime.

● Iepurele „Chik" a trăit 18 ani și a murit în anul 1947 în orașul Norfolk din Anglia.

● Recordul de greutate (mai 1971) îi aparține lui „Chewer", un iepure crescut la Norfolk — 11,5 kg.

● Cele mai mici pisici sălbatice din lume (cîteva mii) se află pe o insulă de corali nelocuită, numită Fregata, în largul Oceanului Indian. Se presupune că strămoșii pisicilor de azi au ajuns acolo de pe un vas naufragiat.

● Unica specie de pisici înotătoare trăiește pe malurile lacului Van, din Turcia. Pisicile se hrănesc cu moluște și pești, se scaldă cu plăcere și înoată minunat.

● Iepurele Siberian suportă iarna o temperatură de —86°C , iar vara o temperatură de peste +40°C.

● Ursii albi rezistă cu ușurință la o temperatură de pînă la —80°C.

● Recordul absolut în ce privește cea mai scăzută temperatură dintre toate mamiferele din lume, o realizează popîndăul. În stare de hibernare, ajunge la 5°C și are o frecvență cardiacă de o bătaie pe minut.

● Cel mai „vechi" mamifer a fost o specie de șoricel de cîmp, lung de 10 cm, care a trăit acum... 160 milioane de ani.

● Cele mai somnoroase animale sălbatice sînt șoarecii. În 24 de ore, dorm de 20 de ori.

● Dintre mamifere cea mai scurtă viață o are pîrșul de cîmp *(Clethrionomys glareolus)*, care rareori depășește un an.

● Cel mai vestit șoarece cu buzunare din grupul șobolanilor canguri *(Kangaroo rata)* este *Dipodomys spectabilis*, ale cărui salturi pot atinge 3—4 m lungime.

● Cel mai renumit „rozător" este șoarecele săritor de pustiu *(Jacului Jaculus)* care trăiește în Africa de nord-est. El măsoară numai 17 cm, însă are o coadă mai lungă decît trupul, ce se termină în pămătuf. Salturile ating 4—5 m. Localnicii apreciază carnea lui gustoasă, îl urmăresc și îl prind în plase la ieșirea din galerii.

● Cei mai mari șobolani din lume trăiesc în Filipine. Ei ajung pînă la 80 cm lungime.

● Cel mai mic mamifer insectivor din lume este chițcanul paianjen de Savi *(Sorex etruscus)*, care

trăiește pe țărmurile nordice ale Mării Mediterane. Are o lungime de 3,8 cm și o greutate de aproximativ 2,5 g.

● Cel mai mic animal carnivor este nevăstuica pitică *(Mustela rixosa pygmaea)* din Siberia. Masculul adult are o lungime de 177—207 mm și cîntărește 35—70 g.

● Cea mai rezistentă vietuitoare la sete este un gen de popîndău care poate supraviețui fără apă chiar 100 de zile. El trăiește într-o regiune de deșert din sud-estul S.U.A.

● Șobolanul-cangur din Arizona nu bea apă, ci și-o procură din propriul organism, prin metabolism.

● Cel mai interesant mamifer este liliacul; există peste 1 000 de specii. El sesizează sunete ce ating 300 kiloherți. De altfel, aude și sunete foarte joase. Liliacul emite ultrasunete cu o frecvență de la 50 000 pînă la 300 000 de vibrații pe secundă, putînd urmări modificări ale presiunii și detecta obiecte de numai 0,2 mm pe o rază redusă de cca. 1 m.

● Cea mai mică specie de liliac *(Craseonyteris thonglongyai)*, trăiește în sudul Thailandei și cîntărește 0,07 uncii (o uncie = 28,350 g).

● Cei mai mari lilieci trăiesc în Malaezia și Indonezia (megachiroptere). Denumirea științifică este *Pteropus celaeno*, dar localnicii le spun „Kalong". Au 45 cm de la cap la coadă, aripile întinse măsoară 1,65 m, greutatea ajunge la aproape 1 kg.

● Cei mai periculoși sînt „vampirii", care trăiesc în America de Sud. Aceștia produc crescătoriilor de vite pagube de peste 250 milioane dolari anual, deoarece atacă animalele (vaci, cai, porci, capre, oi) în timp ce dorm, sugîndu-le sîngele și inoculîndu-le în același timp germenii unor boli infecțioase care ucid vitele.

● Cea mai mare campanie pentru depistarea animalelor sălbatice găzduite în apartamentele oamenilor s-a desfășurat în Japonia (1981) și a fost determinată de o întîmplare tragică: doi lei considerați domesticiți și-au devorat stăpîna. În casele locuitorilor din Tokio s-au găsit urși, pitoni, leoparzi în balcoane, crocodili în căzile de baie etc.

REPTILE

Primele reptile au apărut cu 150—200 milioane de ani în urmă.

• Primele reptile marine au fost: tilozaurii, mezozaurii, pleziozaurii și ihtiozaurii.

• Cele mai vechi fosile de pești sînt ihtiozaurienii (șopîrlele-pești), spaima mărilor mezozoice. Carnivori lacomi, cu bot de delfin, dinți de crocodil, cap de șopîrlă și labe de crustaceu. Deși bine adaptați mediului marin, preferau să înoate la suprafața mărilor.

• Cel mai aprig prădător al mărilor cretacice a fost Tylosaurus. Lung de 8 m, despica apa cu iuțeală, atacînd cu sălbăticie tot ce întîlnea în cale. Gura mare se putea dilata ca la șerpii de astăzi; dinții erau puternici, conici, ca niște pumnale.

• O reptilă uriașă a fost — după părerea specialiștilor — un Basilosaurus, care a trăit în urmă cu 50 milioane de ani. Un exemplar reconstituit în orașul Alabama (S.U.A.), măsura 21 m lungime, greutatea estimativă fiind de 30 t. O altă reptilă gigantică a fost Kronosaurus Quaenslandicus, care a trăit acum 100 milioane de ani. Pe baza unor fosile, s-a apreciat că aceste reptile aveau 16—17 m lungime.

• Cel mai temut carnivor al tuturor timpurilor a fost Tyranosaurus. Corpul, asemănător cu al unui

cangur, depășea uneori 15 m, și 5,5 m înălțime (cînd se ridica pe labele dinapoi. depășea 10 m înălțime). Membrele posterioare, foarte puternice, îi permiteau să-și poarte întreaga greutate a corpului în vreme ce membrele anterioare erau puțin dezvoltate, dar înarmate cu gheare puternice. Capul atingea 1,5 m, iar maxilarele purtau dinți ascuțiți, tăioși, ușor încovoiați, lungi de 20 cm. Fălcile deschise măsurau aproape 0,5 m. El a trăit în terenurile mlăștinoase, prin cretacicul superior. Amprentele măsurau circa 80 cm, iar distanța dintre pași — 375 cm. Deci, nu putea scăpa nimeni de urmărirea acestui tiran uriaș. Urmele unui asemenea exemplar s-au găsit la Durance (Franța). Acest tyranosaur a trăit acum 80 de milioane de ani.

• Cei mai mari dinozauri de pe planeta noastră au fost Diplodocus și Brontosaurus (Apatosaurus sau Altanosaurus) și Brachinosaurus. Aceste uriașe reptile terestre au dominat fauna mezozoică în jurasicul american. Uriașii amintiți atingeau uneori peste 25 m lungime, 10—15 m înălțime și 20—40 tone greutate. Erau niște ierbivore inofensive, care duceau o viață amfibie, trăind atît în apă cît și pe uscat. Preferau apele calde, deoarece le asigura o mobilitate mai mare, păscînd leneș ierburile și ramurile arborilor ce înțesau malurile lacurilor sau ai fluviilor. Aceste animale uriașe aveau corpul enorm, alungit, purtat de 4 membre scurte, masive, cilindrice, adevărați piloni de susținere. Corpul neted se termina cu o coadă lungă. Un schelet recuperat avea următoarele dimensiuni: peste 20 m lungime, din care 5 m reveneau capului, 9 m cozii, iar vertebrele depășeau 2 m lungime.

• Cei mai mari consumatori de vegetale din lume au fost dinozaurii. După aprecierile naturaliștilor, un dinozaur consuma zilnic 1 000 kg de vegetale.

• Cel mai vechi ou din lume se găsește într-un muzeu din New York: este un ou de dinozaur, care are 120 milioane de ani.

• Cele mai mari ouă de dinozaur descoperite, aparțin speciei *Hypsellosaurus priscus*. Ele au fost găsite în provincia Aix-en-Provence (Franța), măsurau peste 30 cm lungime și peste 20 cm lățime. Vechimea lor a fost apreciată la 80 milioane de ani.

• Primele reptile din lume care au cucerit văzduhul au fost pterodactilii și alți „aviatori" din grupa pterozaurilor, care măsurau, cu aripile desfăcute, pînă la 7,5 m.

• La grădina zoologică din San Diego, California, trăiesc doi șerpi bicefali. Cele două capete sînt constituite normal, însă comportarea lor prezintă anumite deosebiri. La unul, capul din partea stîngă este dominant — el are inițiativa mișcărilor, iar cel din dreapta se înclină în fața hotărîrilor primului. La celălalt șarpe, fiecare din cele două capete are pretenția să conducă corpul.

• Un „balaur" cu două capete a fost prins în anul 1974 pe țărmul Mării Caspice. Cele două capete se aflau dispuse pe trunchi sub un unghi de 30—35°. Lungimea depășește 2 m.

• Cel mai sensibil detector de căldură care reacționează în 35 de milisecunde la radiația infraroșie difuză emisă de un laser, îl posedă șarpele boa constrictor. Cel mai sensibil instrument construit de mîna omului are nevoie de aproape un minut pentru a realiza aceeași performanță.

• Cel mai interesant mod de a cloci îl întîlnim la femela piton. Șerpii sînt animale cu sînge rece;

pentru a se încălzi „aleargă" puțin sau fac diverse mișcări, punînd în acțiune musculatura transversală (corpul șarpeului se subțiază și se îngroașă). Femela piton muncește din greu pentru a se încălzi și a încălzi ouăle.

• Cea mai lungă reptilă din Asia este șarpele piton, cca 10 m; trăiește în Malaya, Birmania și Indonezia.

• Cel mai lung și mai greu șarpe din lume este Anaconda *(Eunectus murinus)* din regiunile tropicale ale Americii de Sud. Un exemplar capturat în 1944 măsura aproape 12 m lungime. Poate atinge chiar 460 kg. Unicul șarpe anaconda „crescut" ca un animal domestic, a aparținut unui fermier din Peru.

• *Megophias* (Marele șarpe de mare) atinge o lungime de 20—27 m și corpul are un diametru de pînă la 3 m. El a fost identificat la 6 iulie 1734 de către marinarul scandinav Egede. Se deplasează prin mișcări ondulatorii, în plan vertical. În momentul scufundării, produce un șuierat zgomotos. Capul este asemănător cu al șerpilor cu clopoței, dar are mărimea unui craniu de cal.

• Cel mai mare șarpe preistoric a fost un piton din specia *Gigantophis garstini*, care a trăit acum 50 milioane de ani, în Egipt. Diferitele urme descoperite atestă faptul că acest șarpe avea o lungime de 13 m.

• Unicul șarpe cu picioare a fost descoperit pe malul Oltului, la Racoș, în județul Brașov. Șarpele, lung de 1,25 m, se află expus la Muzeul Pionierilor din Brașov.

• Cele mai mici reptile din lume *(Sphaerodactylus partheonapion)* au circa 1,90 m lungime și trăiesc în insulele din zona Mării Caraibilor.

• Un gram de venin de șarpe este de zece ori mai scump decît aurul. Veninul este folosit în industria farmaceutică.

• Cel mai folositor șarpe din lume, șarpele „mussurana", care trăiește în America de Sud — este ținut pe lîngă casa omului pentru că se hrănește cu șerpi veninoși.

• Cel mai lung șarpe veninos este Cobra regală *(Ophiophagus hannah)*, care trăiește în Asia de sud-est și în Filipine. Un specimen capturat în 1937, în Malaezia, atingea lungimea de 5,71 m.

• Cei mai originali paznici de depozite și magazine din lume se află în India... șerpii dresați. Pătrunzînd în magazii, răufăcătorul se pomenește deodată cu un șarpe ce i se încolăcește în jurul picioarelor și ridică amenințător capul. Dacă nu strigă după ajutor răufăcătorul riscă să fie sugrumat.

• Cel mai mic șarpe veninos se numește *Elaps dorsalis* și trăiește în Africa de Sud. Lungimea lui — 15 cm.

• Cel mai frumos șarpe veninos este *Micrurus fluvius*, șarpele-arlechin, care trăiește în sud-estul Americii de Nord și în Mexic. Alternanța inelelor negre cu cele galbene și roșii atrage atenția păsărilor și mamiferelor răpitoare, care-l ocolesc. Remarcabile sînt și rudele lui, așa-zișii șerpi-corali *(M. corallinus lemniscatus* și *marcgravii)*, al căror corp pare format din brățări negre, albe și roșii.

• Cei mai grei șerpi veninoși cu clopoței trăiesc în S.U.A. Este vorba de o specie *(Crotalus adamanteus)* care are o lungime de 2,50 m și poate ajunge la o greutate de 18—19 kg.

• Cei mai mari colți de șarpe veninos — 5 cm aparțin viperei Gabon *(Bitus gabonica)* care trăiește în Africa.

• Cei mai otrăvitori șerpi din țara noastră sînt: vipera cu cruce *(Vipera berus)*, vipera cu corn *(Vipera ammodytes)* și vipera—mediteraneeană *(Vipera ursinii)*.

• Cel mai veninos șarpe, șarpele feroce *(Parademansia microlepidotus)* are o lungime de 2 m și culoarea brun închis. Veninul lui este de 300 de ori mai puternic decît al șarpeului cu clopoței american și de 20 de ori mai otrăvitor decît al cobrei indiene. De la acest șarpe se pot recolta 40 g de venin.

• Cea mai veninoasă viperă din lume este „carpet viper", care trăiește în India, Africa și Orientul Mijlociu. Veninul ei produce hemoragie cerebrală și moartea celui mușcat. Există un antivenin injectabil, însă acțiunea lui nu este întotdeauna salutară.

• Cea mai lungă stare de veghe aparentă o întîlnim la șerpi și la pești. Aceste animale, dorm cu ochii deschiși. La șerpi, pleoapele sînt sudate și transparente, în timp ce peștii sînt lipsiți de pleoape.

• Cea mai largă gamă de variații coloristice dintre toate reptilele o are cameleonul, de la portocaliu și verde-gălbui, sau alburiu, cu toate nuanțele de trecere între aceste culori — cenușiu, cenușiu-albăstrui, cenușiu-verziu, cenușiu-brun pînă la negru sau brun-ruginiu. Schimbările de culoare se produc rapid sub influența factorilor externi (variații de lumină sau temperatură) și ceva mai lent în urma tulburărilor nervoase ale marelui simpatic, provocate de foame, sete, nevoie de repaus, frică, mînie.

• Cel mai mic cameleon din lume, din cele aproape 80 de specii cunoscute, este cameleonul-panteră *(Chamaeleo pardalis)*: 60 cm.

• Cea mai mică specie de salamandră *(Desmognathus wright)* măsoară între 45—50 mm lungime și

trăiește numai în statele: Tennesse, Carolina de Nord și Virginia (S.U.A.).

● Cea mai mare specie de salamandră *(Megalobatrachus davidianus)* trăiește în R.P. Chineză. Un exemplar adult poate ajunge la peste 10 m lungime și la o greutate de 100—115 kg.

● Cea mai mare reptilă amfibie de pe glob trăiește în zona de sud a R.P. Chineză — o specie de salamandra de 2 m lungime și cca 10 kg. Ea trăiește în peșterile subacvatice, fapt ce explică atrofierea ochilor. Din cauza țipătului său, asemănător cu cel al unui sugar care plînge, este denumită „peștele-bebe". Datorită metabolismului său foarte lent poate supraviețui un an întreg fără hrană.

● Cea mai mare salamandră de apă este salamandra japoneză. Ea atinge 1.5 m lungime, trăiește în apele Japoniei și Chinei și se hrănește cu pești, broaște, insecte acvatice și larvele lor.

● Cea mai lungă gestație caracterizează salamandra neagră *(Salamandra atra)*, care trăiește la mari înălțimi în Elveția.Ea deține recordul de gestație al speciei: 38 de luni, respectiv 3 ani și două luni.

● Cea mai colorată și veninoasă șopîrlă din lume este gila *(Heloderma suspectum)*, înzestrată cu glande veninoase și dinți curbați, asemeni șerpilor, pe care nu-i desface din rană timp de 15 minute. Otrava poate omorî animale mai mici în cîteva minute, iar la animalele mai mari și la om provoacă paralizii, crampe și tulburări generale.

● Cea mai veche specie de șopîrle de pe glob se numește *Hatteria;* are circa 50 cm lungime, culoare măslinie și este reprezentanta unică a unei grupe de reptile din permian, fiind considerată o adevărată „fosilă vie". Trăiește în Noua Zeelandă.

● Tot în Noua Zeelandă trăiește „tuatara", o șopîrlă care are doi ochi mari pe ambele părți ale capului și un al treilea în frunte, atrofiat, cu care abia mai poate distinge lumina de întuneric.

● Cel mai curios mod de apărare al șopîrlei mexicane îl constituie împroșcarea adversarului cu sînge. În clipele de primejdie maximă, un mușchi comprimă unul din vasele mari de sînge, ceea ce provoacă o bruscă sporire a presiunii în vasele cefalice. Vasele mici din membrana nictitantă a ochiului plesnesc, iar sîngele țîșnește în întîmpinarea vrăjmașului. Ciudatul duș pune pe fugă atacantul. Arma funcționează pe o rază de aproximativ 1,5 m.

● Cea mai mare șopîrlă cu coadă spinoasă *(U. spinipes)* numită de arabi „dabb", lungă de 60 cm, se apără dînd lovituri puternice cu coada în formă de măciucă, acoperită cu cuie.

● Cea mai grațioasă șopîrlă acrobată din lume se numește „dragonul zburător" *(Draco volans)* și trăiește în pădurile tropicale din sud-estul Asiei. Ca dimensiuni nu depășește o palmă; este multicoloră și pe fiecare latură a corpului are 5—6 coaste prelungite, transformate în apendice purtătoare ale unui fel de parașute semicirculare, cu ajutorul cărora execută salturi și planează cîte 15—20 m.

● Cea mai mică șopîrlă din lume este *Lepasoma:* are numai 5 cm lungime și o greutate de 5 g. Trăiește în America Centrală.

● Cele mai mari șopîrle din lume se găsesc în insulele din Indonezia. Ele pot ajunge pînă la 2,50 m lungime și la o greutate de aproape 100 kg.

● Varanul de Komodo este cea mai mare șopîrlă cunoscută. Ea poate ajunge vîrsta de 40 de ani. Deși greoaie, poate prinde un cerb care paște liniștit ad-

ministrîndu-i prin surprindere o puternică lovitură de coadă cu care îl doboară.

• Cel mai longeviv animal este crocodilul, care trăiește aproape 300 de ani. Îi urmează broasca țestoasă (o broască țestoasă din specia *Tesudo radiata* a trăit 200 de ani — din anul 1766 pînă în 1966).

• Cei mai mari crocodili, specia *Crocodylus porosus*, trăiesc și astăzi în mările Asiei și ale Indoneziei, în nordul Australiei, în Filipine și în insulele Solomon. Ei ajung la peste 8,5 m lungime și la o greutate de aproape 2 000 kg. Pe locul al doilea se situează crocodilul de Nil *(Crocodylus nilaticus)* care are 6 m lungime și mai supraviețuiește vînatului intensiv doar spre izvoarele Nilului.

• Cea mai mică specie de crocodil este Gavialul — are botul lung și subțire și trăiește în India.

• Cea mai mare limită de rezistență la foame dintre toate reptilele o realizează, în ordine: crocodiul 700 de zile, broasca țestoasă 500 de zile, broasca 400 de zile.

• O broască țestoasă cu adevărat uriașă, al cărei schelet perfect conservat a fost descoperit în anul 1961 în deșertul Gobi, aparținînd speciei Ankylozaur atingea 2 m înălțime și 5 m lungime. Geologii au numit-o „tancul cățărător".

• În anul 1937 pe coasta Cubei a fost găsită o broască țestoasă de 4 m lungime, în vîrstă de peste 500 de ani. Deci, trăia pe vremea cînd Columb a descoperit America.

• Cea mai grea broască țestoasă din lume este broasca țestoasă pieloasă *(Dermochelys)* din zilele noastre, care are o greutate de 700 kg și o lungime de 2—3 m; ea înoată cu viteza unui atlet în cursa de 100 m. O altă broască țestoasă capturată la Aldabra Islanda (Oceanul Indian) cîntărea 226,5 kg.

• Cele mai mari broaște țestoase de uscat trăiesc în insulele Galapagos *(Testudo elephantopos)* și în insulele Oceanului Indian; ele depășesc 1 m lungime, au 250—400 kg greutate și pot duce în spinare 2—3 copii, fără niciun efort. În America de Nord trăiește o broască țestoasă de dimensiuni respectabile (100 kg), care se remarcă prin carapacea ei neregulată și printr-o limbă prevăzută cu un apendice în formă de vierme pe care-l mișcă atît de convingător încît atrage peștii drept în gură.

• Insula cea mai populată cu broaște țestoase uriașe este Aldabra, din arhipelagul Seychelle (Oceanul Indian), declarată rezervație naturală; aici trăiesc peste 100 000 de broaște țestoase uriașe.

• Cea mai interesantă specie „brotacee" este broasca cu păr; are o lungime de 10—11 cm și trăiește în pădurile din Africa Occidentală (Camerun, Gabon și Congo). Perii îndeplinesc funcția unor bronhii, cu ajutorul cărora broasca respiră și în apă și pe uscat.

• Cea mai mare broască de apă dulce — *Conraua goliath*, are lungimea totală a corpului de 70—75 cm, diametrul de circa 33 cm la cap, iar labele dinapoi de 44—45 cm. Broaștele goliat ajung pînă la greutatea de 3,5 kg. Această specie, descoperită în 1906 de J. L. Bates, trăiește în pădurile din preajma cascadelor, de pe rîul Mbia. În Anzi, în lacul Titicaca, există tot o specie mare de broască, care nu iese niciodată la suprafață, este cu desăvîrșire mută și poate atinge 65 cm.

• Unica specie de broască care mușcă și latră asemeni cîinilor trăiește în Brazilia.

• În provincia Junan (China) există o specie de broaște care circulă numai noaptea, ziua stînd as-

cunsă. Hrana lor preferată o constituie insectele și mai ales licuricii.

● Există și o specie de broască veninoasă, care trăiește în Columbia, în regiunea de coastă. Pielea ei secretă o otravă de 30 de ori mai puternică decît curara. O cantitate echivalentă cu a suta milioana parte dintr-un gram este suficientă pentru a ucide un om. Deci, simpla atingere a pielii acestei broaște produce moartea.

● În zona munților Himalaya la 7 000—8 000 m trăiește specia *Bufo vulgaris* care ajunge pînă la 35 cm lungime, fiind cea mai mare broască de altitudine.

● Cea mai mare broască de cîmpie este broasca *Aga*, care atinge 25 cm lungime, 12 cm lățime și o greutate de 1 kg. Ea distruge insecte dăunătoare culturilor tropicale din America de Sud și America Centrală.

● Cele mai mici broaște *(Hyla ocularis)*, trăiesc numai în unele ținuturi sudice ale S.U.A. și nu depășesc 15 mm lungime.

PĂSĂRI SĂLBATICE ȘI DOMESTICE

Cea mai uimitoare obîrșie dintre toate viețuitoarele pămîntului o au păsările. Aceste ființe înaripate, acoperite cu pene și înzestrate cu sînge cald, au o istorie de aproape 150 milioane de ani. Ele se trag din șopîrle, animale tîrîtoare, solzoase și cu sînge rece. Primul schelet care întrunea caractere mixte de reptilă și de pasăre (deci din perioada de trecere) a fost găsit în anul 1861 în localitatea Langenalteim, în plăcile de calcar de vîrstă jurasică. Această fosilă rarisimă este expusă la Muzeul Britanic din Londra și poartă denumirea de *Archaeopteryx lithographica*, adică de „pasăre străveche" din calcarele litografice.

● Cele mai tinere aripate din istoria atît de zbuciumată a clasei păsărilor, fac parte din ordinul păsărelelor, Passeriformes, care număra 5 100 specii, adică mai mult de jumătate din păsările actuale cunoscute pe glob.

● Recordul de longevitate în rîndul păsărilor este deținut de corb și o specie de papagali — peste 100 de ani.

● Cea mai mare fosilă de pasăre zburătoare a fost descoperită în anul 1980, la 160 km de Buenos Aires. Arheologii apreciază că este vorba de giganticul „*Teratornis*": lungimea 3,5 m de la cioc la coadă,

aripile 8 m și greutatea aproximativă 80 de kg. Această pasăre a trăit în urmă cu 5—8 milioane de ani.

• Cea mai mare pasăre din lume a fost *Aepyornis maximus,* o specie de struț care atingea 5 m înălțime și a trăit în insula Madagascar pînă în secolul al XVII-lea, cînd a dispărut odată cu distrugerea sălbatică a pădurilor. În loc de aripi avea niște cioturi nedezvoltate, picioarele groase, terminate cu 3 degete, gîtul lung, ca de struț și greutatea de cca 500 kg.

• Struțul este considerat cea mai mare pasăre din zilele noastre *(Struthio camelus camelus);* trăiește în Senegal, Niger, Sudan și Etiopia, poate atinge înălțimea de 2,75 m și o greutate de aproape 160 de kg. Un ou de struț echivalează cu 30 de ouă de găină.

• Cel mai sprinten factor poștal din lume este un struț care străbate cu ușurință distanța de 20 km între satele Chachwa și Kuchwa din statul african Botswana, care nu dispune de mijloace de comunicație moderne. De gîtul struților dresați sînt legate genții cu scrisori sau diferite obiecte.

• Cel mai bun cioban de la o fermă de oi din Australia este un... struț de 1,98 m, neobosit, rezistent, „sever", cu privirea ageră care se bucură de autoritate în rîndul patrupedelor.

• Cel mai mare vultur din lume este faimosul Condor de Anzi *(Vultur gryphus)* din Peru: aripile măsoară 5 m lungime.

• Pe locul al doilea se situează albatrosul comun, aparținînd familiei *Porcellariidae,* ale cărui aripi măsoară 3,5—4 m, iar corpul depășește 1 m lungime. Pasăre tipică mărilor emisferei sudice, își petrece cea mai mare parte a vieții în aer, fiind foarte rezistentă la furtuni și valuri violente. Înoată numai cînd prinde prada și o mănîncă.

• Cel mai mic reprezentant al păsărilor răpitoare este vînturelul de seară: 28—33 cm lungime și 225—260 g greutate.

• Cea mai mare răpitoare nocturnă este buha (bufnița), care cîntărește 3 kg, anvergura aripilor atingînd 1,7 m.

• Cele mai mici răpitoare nocturne sînt ciuvica și cucuveaua pitică, care cîntăresc 60—70 g.

• Cea mai mare altitudine o ating gîștele sălbatice. Ele zboară peste masivul Himalaia la înălțimi de 9500 m față de nivelul mării. La înălțimea de 8100 m au fost văzute zburînd ciori (Pyrrhocorax graculus), care trăiesc în munții Everest, precum și cocori. Condorul imperial, trece în zbor peste cele mai înalte vîrfuri ale munților Anzi, depășind astfel 8000 m altitudine.

• Cea mai mare pasăre din Antarctica este un skua, „vulturul Antarcticii" care are anvergura aripilor de circa 1,35 m.

• Cel mai vestit răpitor adaptat la viața de sol este secretarul *(Sagittarius serpentarius)* care trăiește în Etiopia. Are picioare lungi ca barza și se hrănește numai cu reptile, pe care le ucide cu o lovitură de picior — obicei păstrat și în captivitate, chiar dacă i se servește o altă hrană.

• Cele mai mici păsări din lume sînt colibri, reprezentate printr-un mare număr de specii (400—500) care populează „lumea nouă", din Alaska pînă în Țara de Foc, de la coasta mării pînă la înălțimile Anzilor (5000 m). Sînt frumos colorate, au limba lungă și bifurcată, cele două părți alcătuind un tub cu ajutorul căruia aspiră nectarul florilor. Pentru completarea necesității de proteine, consumă insecte

mărunte din aer sau de pe flori. Cantitatea de hrană consumată într-o zi este de două ori mai mare decît greutatea corpului lor. Cea mai mică are 2,80 cm, este colibri-ul (Melisuga helenae) care trăiește în insula Sf. Elena și Cuba, o mini pasăre care știe să zboare înapoi, să planeze pe loc, după care dispare cu o viteză de 100 km pe oră.

• Cea mai ușoară pasăre, tot din familia colibri, este Zîna bondarilor *(Acestrura bombus)* — aproximativ 1,6 g și 6 cm lungime. Ea zboară înainte și înapoi, pe spate, în zigzag, orizontal și vertical sau se menține într-un punct fix din spațiu.

• În insulele Samora există o pasăre minusculă, „pasărea de smarald". Este mai mică decît o albină și nu rezistă fără mîncare mai mult de două ore.

• Cea mai grea pasăre zburătoare trăiește în Africa de Sud se numește Otia Kori și cîntărește peste 18 kg. Un exemplar de excepție, capturat în anul 1892, avea 33,4 kg.

• Singura pasăre cu ciocul încovoiat spre dreapta este ploierul *(Anarhynchos frontalis)* din Noua Zeelandă. Adaptarea perfectă a ciocului se datorează modului în care își procură hrana — prin răsturnarea pietrelor.

• Unica pasăre cu ciocul lung și curbat este femela Huia *(Haterolocha acutirostris)* care trăiește în insula nordică a Noii Zeelande. Ea folosește ciocul pentru a scoate larvele și insectele din găuri. Masculul, are ciocul scurt și drept, deoarece ciocănește scoarța arborilor. Colaborarea perfectă în cadrul diviziunii muncii între mascul și femela lui, oglindește înaltul grad de adaptare al acestui cuplu de păsări.

• Există și o pasăre care are ciocul în formă de gheată pentru a putea sfărîma batracienii, reptilele și chiar puii de crocodil cu care se hrănește; „pasărea gheată" este de fapt, un stîrc uriaș (1,70 m înălțime), ce trăiește în deșerturile de papirus ale Nilului.

• Cel mai lung cioc din lume în raport cu lungimea corpului îl are pasărea cu spadă *(Ensifera-ensifera)*. Lungimea ciocului o depășește pe cea a corpului.

• Cele mai mari carene, inimi și sternuri în comparație cu dimensiunile corpului, le au păsările colibri.

• Cea mai lungă trahee dintre păsări o are cocorul american *(Grus americania)* din Canada — 1,70 m.

• Cele mai multe vertebre la gît, dintre toate viețuitoarele pămîntului, le are vrabia — 14 (de două ori mai multe vertebre decît gîtul unei girafe).

• Cel mai dezvoltat simț al mirosului îl are pasărea Kiwi din Noua Zeelandă. Cu ajutorul lui (nările le are în vîrful ciocului) își detectează hrana, obicei unic în rîndul păsărilor.

• Cei mai mulți pui îi scoate prepelița din Virginia.

• Cea mai prolifică pasăre din țara noastră este potîrnichea.

• Cea mai mare temperatură din lume atinsă la scoaterea puilor este realizată de mansotul imperial *(Atenodytes forsteri)*. Acesta își scoate puii numai cînd temperatura înconjurătoare ajunge la 50°C.

• Cei mai precoce pui de pasăre sînt puii megapodelor, care cînd ies din ouă sînt acoperiți cu pene și pot zbura începînd cu a treia zi de viață. Aceste păsări trăiesc în Australia și Noua Zeelandă.

• Cea mai lungă durată de ședere sub apă, 18—23 minute, caracterizează o specie de pinguin *(Pygosulis papua)*.

• Pinguinul imperial *(Aptenodytes forsteri)*, cu cei 140 cm deține recordul de înălțime; trăiește în Antarctica, în zona Cercului polar de sud, se hrănește cu pești, moluște și diferite crustacee marine.

• Cel mai mic pinguin, *Edyptula minor* — 40 cm înălțime — este răspîndit în regiunile sudice ale Australiei.

• Cel mai îndelungat timp pentru clocitul ouălor dintre toate păsările — 75 zile îl folosesc pinguinii imperiali. Pe locul secund se situează femelele albatroșilor, care clocesc aproximativ 60—62 de zile.

• Cel mai original „lapte de pasăre" este secretat de pinguinii din Antarctica. Ei au niște glande speciale care transformă grăsimea într-un „lapte de pasăre" cu gust acrișor. Pinguinii adulți pun acest lapte în ciocul puilor.

• Cea mai mare pasăre marină este albatrosul călător *(Diomeda exulans)*: 110—130 cm lungime și o deschidere a aripilor de peste 3,5 m.

• Cel mai perfecționat organ de transformare a apei de mare în apă dulce, îl posedă pasărea albatros, în nări. Încă nu s-a stabilit cum efectuează pasărea această operație chimică.

• Cea mai mare consumatoare de pește dintre păsările acvatice, de-a dreptul dăunătoare, este cormoranul.

• Cea mai mare varietate de cormoran *(Phalacrocorax carbo)* atinge 80—93 cm lungime; penajul negru este împestrițat cu alb pe cap și pe gît.

• Cel mai mic cormoran *(Phalacrocorax pygmaeus)* ajunge pînă la maximum 48 cm lungime. Are penajul negru, cu nuanțe arămii pe aripi și capul negru-cafeniu. Vara îl întîlnim în Delta Dunării, iar toamna se retrage în sudul Mării Negre și nord-vestul Mării Mediterane.

• Cei mai mari pelicani din lume sînt:

— pelicanul creț *(Pelecanus crispus)* 150—180 cm, care vara cuibărește în Delta Dunării, iar toamna se retrage în sudul Greciei, valea Nilului, regiunea Golfului și ținutul de coastă din sudul Asiei, pînă în vestul Indiei;

— pelicanul comun *(Pelecanus onocrotalus)* 140—178 cm, care clocește în Delta Dunării, și iernează în Delta Nilului, regiunea Golfului și pe coastele asiatice, pînă în India.

• O interesantă pasăre acvatică este pasărea cangur, care trăiește pe rîurile din jungla Mexicului. Localnicii o numesc „grebifulque". Ea are sub aripă un soi de „cuib" natural, întocmai ca buzunarul cangurilor, în care își adăpostește și transportă puii.

• Flamingul chilian, care atinge 150 cm și are un colorit roz-pal, este recordmanul speciei ca mărime. Este răspîndit în număr relativ mic în jurul lacurilor din Anzi.

• Insula Marco, din apropierea coastei Floridei, este considerată un paradis al păsărilor. Cînd milioane de păsări își iau zborul în larg după hrană, deasupra insulei se formează un nor viu. Insula a fost declarată rezervație naturală națională a S.U.A.

• În zborurile transcontinentale, deasupra pustiurilor sau întinderilor de apă, păsările se orientează ziua după soare și noaptea după stele.

• Cel mai mare pescăruș (74 cm) este pescărușul negru *(Larus marinus)* care clocește în nord-vestul Europei și iernează pe coastele sud-vestice.

• Cel mai mic pescăruș din lume *(Larus minutus)* atinge maximum 28 cm; cuibărește vara în sud-estul Deltei Dunării și pe lacurile din lungul litora-

lului. Iarna emigrează spre Marea Mediterană și în țările din vestul Europei.

• Cea mai rezistentă pasăre migratoare este pescărușul polar. Un exemplar inelat din rezervația Kandalakșa din nordul U.R.S.S. a fost capturat de ornitologii australieni. El a străbătut 24 000 km, de la Marea Albă pînă în Australia. Pe locul doi se clasează o mică pasăre polară, cunoscută sub numele de chirighița polară *(Chlidonias)*. Din Arctica ea pleacă spre sud, întîi de-a lungul țărmurilor Europei, apoi ale Africii, pînă în părțile Antarcticei, unde iernează la poalele ghețarilor veșnici. În fiecare an parcurge aproximativ 35 000 km dus-întors, drum ce durează trei luni.

• Cea mai lungă distanță parcursă fără oprire în 24 ore o realizează nagîțul. În 1927, un stol de nagîți a zburat din Anglia în America de Nord, parcurgînd în 24 de ore, fără oprire, 3 500 km. În stol au fost păsări inelate, fapt ce a confirmat că această pasăre realizează o viteză medie de aproximativ 146 km/oră.

• Cea mai mare viteză de zbor o realizează însă fregata — 400 km/h, deci peste 100 m/sec. Pe locul doi se situează lăstunul cu coadă ascuțită *(Chaetura caudacuta)*. În zbor normal atinge o viteză de 140—170 km/h, iar în picaj 300 km/h. Al treilea în clasament este șoimul — 120 km/h, iar cînd atacă 300 km/h.

• Cea mai mare acuitate vizuală o are șoimul — de 2,6 ori mai mare decît a omului (poate distinge un semnalizator rutier de la 800 m distanță).

• Rîndunica de furtună *(Hydrobates pelagicus)* are o lungime de numai 15 cm. Ea clocește în Islanda, insula Faeröe, insulele Britanice, pe coastele

vest-europene și ale Mării Mediterane. Are penajul negru, cu alb la baza cozii.

• Cocorul Sarus *(Grus antigone) este* cea mai mare specie de cocor (190 m). Trăiește în India și are penajul cenușiu, iar obrajii și o parte a gîtului roșii.

• Cel mai mic cocor este *Anthropoides virgo* (96 cm), care trăiește în Asia Centrală și de Vest, iar toamna și iarna în Delta Nilului.

• Între berze, recordul la înălțime îl deține barza-șarpe braziliană (Cariama cristata) — 85 cm, care trăiește în pampasurile din Brazilia, Paraguay și nordul Argentinei. Cuibărește pe sol și are penajul cafeniu-roșcat.

• Cea mai mare specie de lebădă și totodată cea mai mare pasăre înotătoare este lebăda americană, care trăiește în rezervația naturală Red Rock Lake (Montana, S.U.A.). Îi urmează lebăda *Cygnus olor* (150 cm), care vara cuibărește și clocește în Delta Dunării, iar toamna pleacă spre sudul Mării Caspice, în Delta Nilului și estul Mării Mediterane.

• Cea mai mică lebădă (100 cm) este lebăda cu gît negru *(Cygnus melanocoriphus)*, care trăiește în America de Sud și în insulele Falkland. Are corpul alb, capul și jumătatea anterioară a gîtului negre.

• O lebădă de peste 176 de ani a fost prinsă de un cetățean englez în 1887. Ea purta un mesaj din anul 1711. De asemenea, ca record de longevitate este citat un vultur egiptean *(Neophron pernopterus)*, care a trăit 118 ani în grădina zoologică din Viena. Pe locul trei se situează un condor american, Kuzea, care a murit în anul 1972 în parcul zoologic din Moscova, după ce a trăit 80 de ani în captivitate.

• La 19 septembrie 1969, în apropierea localității Alstad din Suedia, a fost vînată o rață sălbatică.

Ea fusese inelată ca pui la 16 iunie 1946, lîngă Hogsby (Suedia). Avea, deci, vîrsta de 23 de ani şi 3 luni.

• Cea mai mare raţă din lume *Anas platyrhynchos*, de 50—60 cm, se întîlneşte şi la noi în ţară, vara, în ţinuturile cu bălţi şi stufărişuri joase, iar iarna la gurile Dunării. O mare parte însă pleacă toamna.

• Cea mai mare colecţie de raţe şi gîşte vii se află pe rîul Severin, la Slimbridge, în Marea Britanie. Aici trăiesc peste 170 specii de raţe, gîşte, lebede, călifari, ferestraşi, de pe toate continentele, totalizînd 2 500 exemplare. Ea a fost înfiinţată în anul 1946 de Peter Scott, fiul celebrului explorator.

• Cea mai mare colecţie de păsări înaripate, peste 8 000, rodul a peste 50 de ani de activitate, aparţine lui Nikolai Gavrilenko, profesor la Institutul pedagogic din Poltava (U.R.S.S.).

• Aniuma, o pasăre ciudată, care trăieşte în regiunile apusene ale Braziliei, are mărimea unei raţe şi un corn lung de peste 10 cm în frunte, arcuit înainte. Aripile sînt înzestrate cu ghimpi puternici, de 3—4 cm lungime. Cu ajutorul aripilor şi al cornului se apără cu deosebit succes de duşmani.

• Singura pasăre care rîde, trăieşte în Australia. Indigenii îi spun kukaburra. Este de mărimea unei coţofene, rîde ca omul şi se hrăneşte cu şoareci, şopîrle şi şerpi.

• Cel mai bun imitator dintre păsări este sturzul zeflemitor american *(Toxostom rufa)*. El poate imita cu uşurinţă circa 30 de alte specii.

• Cele mai puternice sunete le scoate „pasărea clopot" din pădurile Braziliei. Cînd arşiţa devine insuportabilă şi toate vieţuitoarele amuţesc, această pasăre „cîntă" asemeni sunetului de clopot şi se aude la o depărtare de aproape 3 km.

• Cel mai divers repertoriu de sunete îl au cariamidele, nişte păsări supranumite şi berze-şerpi, din America de Sud, care se hrănesc cu şerpi şi lăcuste. Ele pot scoate 170 de sunete diferite.

• Cea mai frumoasă pasăre este pasărea paradisului, care trăieşte în Noua Guinee. Penele, viu colorate, au atras atenţia papuaşilor şi a străinilor. Ele au împodobit îmbrăcămintea sultanilor, şahilor şi înalţilor demnitari din orient, precum şi coafurile băştinaşilor. În ultimul timp s-a interzis distrugerea păsărilor paradis.

• Cea mai mare pasăre paradis (120 cm) este cea cu cioc întors *(Epimachus meyeri)*, care trăieşte în pădurile de munte din Noua Guinee, între 2 500—3 000 m altitudine.

• Cea mai mică (16 cm) pasăre paradis este pasărea paradis regală *(Cicinnurus regius)* care trăieşte în insulele Noua Guinee şi Aru.

• Specia cea mai mare de păuni (90—120 cm), păunul asiatic *(Pavo cristatus)*, trăieşte în cîrduri mari în luminişurile pădurilor Indiei şi ale insulei Sri Lanka şi are penajul frumos colorat.

• Cea mai mare specie de fazani (210 cm), fazanul regal, *(Syrmaticus reevesi)*, trăieşte în R. P. Chineză. Masculul are un penaj strălucitor auriu-solzat, iar femela este gălbuie.

• Cel mai mic fazan (40—50 cm) este fazanul-păun *(Polipectron hicocaratum)* care trăieşte în pădurile de munte din Thailanda şi Laos. Are penajul albastru.

• Cele mai lungi cozi din lume le au păsările din satul japonez Katio, situat pe insula Sikoku. „Re-

cordul" îl deține rasa găinilor de culoare violet deschis, ale căror cozi ating 7,30 m lungime.

• Cele mai lungi pene le au păsările onagadori *(Gallus gallus)* care trăiesc în Japonia. În 1973 a existat un exemplar al cărui penaj măsura 10,5 m lungime.

• Cea mai lungă coadă dintre cocoși o au cei japonezi — pînă la 12 m lungime. Din această cauză, sînt crescuți pe agățători speciale, așezate la mare înălțime, astfel încît penele să nu se tîrască pe pămînt.

• Cea mai interesantă și frumoasă pasăre din Venezuela este Tucanul. Cu penele ca abanosul, cu gîtul alb și ciocul galben, uriaș, tot atît de mare și gros ca și corpul, Tucanul este vînat de indieni pentru penele sale.

• Cel mai mare papagal este Ara hiacint *(Anodorhynchus hyacinthinus)* lung de 100 cm. Are penajul albastru marin și trăiește în sudul bazinului Amazoanelor.

• Cel mai mic papagal, doar 10 cm lungime, este colorat în verde, are pîntecele roșcat și trăiește în Noua Guinee.

• Papagalul cu scufiță albastră, originar din India, este singura pasăre care doarme agățată ca liliecii, cu capul în jos.

• Cea mai mare ciocănitoare (52 cm), ciocănitoarea cu ciocul de fildeș *(Compephilus principalis)*, trăiește în Cuba și este pe cale de dispariție.

• Cea mai mică ciocănitoare (16 cm) este ciocănitoarea pestriță mică *(Dendrocopos minor)*; trăiește și la noi și poate fi întîlnită în ținuturile joase, de cîmpie.

• Cea mai mare specie de pasăre rinocer este pasărea rinocer bicorn *(Buceros rhinoceros)* lungă de

120 cm. Are corpul negru, gîtul gălbui, coada cenușie cu o bară neagră, casca gălbuie, ciocul galben, verzui și roșu. Trăiește în pădurile din India.

• Cel mai ciudat mod de a-și cloci ouăle, îl întîlnim la pasărea rinocer: masculul zidește femela în cuib pentru a cloci ouăle.

• Cele mai lungi galerii săpate de păsări depășesc 15 m. Ele sînt realizate de ciocănitoarea polară, pe vîrful stîncilor, în stratul gros de turbă, acoperit de mușchi.

• Sfrînciogul roșu este o pasăre deosebit de prevăzătoare. După terminarea mesei de seară el adună în continuare insecte, pe care le înfige în țepii salcîmilor, pentru a doua zi.

• Pupezele își tapează cuibul cu excremente. Mirosul oribil care i-a adus de altfel o tristă faimă — este însă un mijloc excelent de apărare. Ceva mai mult, atacați în cuib, atît mama, cît și puii, împroașcă o secreție urît mirositoare din glanda uropigee.

• Cele mai harnice păsări sînt un neam de păsări-țesătoare *(Philetarius socius)*, care pentru a-și proteja puii de răpitoare și de ploile tropicale, își construiesc adăposturi colective pe ramurile cele mai solide ale copacilor singuratici din savane, sub forma unei sfere enorme, cu circa 300 de intrări separate, adevărate garsoniere pentru fiecare familie.

• Cele mai multe bătăi de inimă pe minut dintre toate păsările lumii le are pasărea colibri — pasărea lumină sau pasărea nestemată: 1 000 bătăi pe minut. Urmează pițigoiul, vrabia, canarul și rîndunica, a căror inimă bate de 800 de ori pe minut.

• Cel mai dulce sînge dintre viețuitoare îl au păsările.

• Cele mai mari limite de temperatură din rîndul păsărilor le suportă gîștele, care rezistă chiar la —110°C.

• Cele mai matinale păsări sînt:

— privighetoarea, care începe să cînte după miezul nopții;

— sticletele, care se trezește din somn la un ceas și jumătate după miezul nopții;

— cintezoiul, care începe să cînte pe la orele doua noaptea; urmează prepelița și ciocîrlia, iar pe la orele trei-patru se aud și glasuri de grauri și rîndunele.

• Cea mai somnoroasă pasăre este pițigoiul: se trezește cel mai tîrziu.

• Cea mai renumită cîntăreață dintre păsările lumii rămîne privighetoarea, primadona păsărilor.

• Singura pasăre din lume care cîntă și în timpul zborului este ciocîrlia.

• În deșertul Kara-Kum (U.R.S.S.) trăiesc 3 păsări deosebite:

— pietrarul, care cîntă ca privighetoarea, „trăncănește" ca o coțofană și fluieră ca un om;

— vrabia, care nu bea apă niciodată;

— gaița, care nu zboară, ci aleargă, se cațără și își ascunde hrana într-o vizuină.

• Cei mai mari cuci din lume sînt:

— cucul pintenat striat *(Centrapus phasianus)*, (65 cm), care trăiește în Australia și Noua Guinee. Are picioare lungi, aleargă bine, dar zboară slab (pe arbori se refugiază numai la nevoie). Cuibul, cu două intrări, este așezat în iarbă;

— cucul uriaș *(Scythrops novaehollandiae)*, (65 cm), este răspîndit din insulele Sondele Mici pînă în nordestul Australiei.

• Cel mai „inimos" cocoș din lume a fost tăiat pentru consum și adus în anul 1976 în bucătăria unei cantine din orașul Dnepropetrovsk (U.R.S.S.). Cocoșul în cauză avea nouă inimi. Specialiștii care au disecat prețiosul „cadavru" au declarat că cele nouă inimi au funcționat normal, într-o perfectă sincronizare.

• Unicul cocoș din lume cu 3 picioare a trăit într-o fermă franceză în anul 1932.

• Cei mai mari cocoși din lume sînt:

— cocoșul hoco mare *(Crax rubra)*, (110 cm), care trăiește în pădurile din Mexic și din America Centrală;

— cocoșul hoco cu cioc galben *(Crax alector)*, (95 cm): trăiește în nordul Americii de Sud;

— cocoșul de munte *(Tetrao urogallus)*, (61-68 cm): trăiește în regiunea de conifere a Carpaților.

• Cel mai mare reprezentant al porumbeilor este porumbelul evantai *(Coura Victoriae)*, care atinge 80 cm lungime.

• Porumbelul (atît masculul, cît și femela) este unica pasăre zburătoare care poate fabrica în interiorul gușei, „lapte de pasăre". Acest lichid albicios (lăptișor) amestecat adesea cu boabe umezite, constituie hrană pentru progenituri.

• Cel mai mare cuib îl construiesc găinile de gunoi (Megapodidae = cu picioare lungi), mari cît un curcan, care trăiesc în insulele Solomon. Ele își construiesc cuibul pe mușuroaie înalte, din nisip și cenușă vulcanică, amestecată cu frunze. Înălțimea cuiburilor depășește 6 m, iar diametrul variază între 6—50 m.

• Cele mai rare păsări din lume sînt: ibisul japonez *(Niponia nippon)*, Mauritius Kestrel *(Falco*

punctatus), o pasăre de noapte din Porto Rico *(Caprimulgus suffícollis)*, dropia houbara din Pakistan și șoimul Teita din Rhodezia, deoarece se află pe cale de dispariție.

• Cea mai mare dropie din lume este dropia australiană *(Neotis australis)* (115—140 cm). Corpul ei este cafeniu striat, cu partea inferioară albicioasă.

• Cea mai mare gîscă (125 cm) este gîsca cu degete despicate *(Anseranos semipalmata)*, care trăiește în sudul insulei Noua Guinee și nordul Australiei. Este aproape lipsită de palmatură, datorită vieții terestre la care s-a adaptat. Are un penaj alb, capul, gîtul și aripile negre.

• Găina „Penny" din specia Rhode Island, a ouat 20 de ouă în șapte zile și apoi 7 ouă într-o singură zi (ea aparținea lui Treens White din Ashton Clinton (Anglia).

• Cel mai mare ou din zilele noastre este oul de struț *(Struthio camelus)*. Înălțimea este de 15—17 cm, diametrul de 10—12 cm și greutatea de 1,5—2 kg (270—278 g revin cojii).

• Cel mai greu ou în comparație cu propria-i greutate îl face pasărea Kiwi *(Apterix australis)*. Oul reprezintă 20% din greutatea corpului.

• Cele mai mici ouă din lume au un diametru de numai cîțiva milimetri și greutatea de 0,2 g. Aceste ouă aparțin unei specii de colibri *(Phaetornis ruber)*, care nu cîntărește mai mult de 1,8 g.

• Cel mai „vechi" ou se află la un muzeu din New York: un ou de dinozaur a cărui vechime este estimată la 120 milioane de ani.

• Cele mai rare păsări din țara noastră, ocrotite de lege sînt: zăganul sau vulturul bărbos, vulturul pleșuv, vulturul pleșuv negru, vulturul egiptean, acvila de munte, pajura, cocoșul de mesteacăn, corbul, dropia, spurcaciul, egreta mare, egreta mică, lopătarul, pelicanul, piciorongul, califarul alb, lebăda, barza și stîrcul roșu.

• Cea mai mică pasăre de la noi, aușelul, are 5 g și depune ouă care cîntăresc 0,72 g în medie.

INSECTE

• Cea mai veche vietate zburătoare de pe planeta noastră este libelula *(Erasipteron bolsoveri),* care a trăit în carbonifer, deci acum 300 milioane de ani. Anvergura aripilor era de 40 cm; a fost descoperită la Bolsover, în comitatul Derbyshire (Anglia).

• Cea mai mare albină din lume este albina indiană uriașă *(Apis dorsata)* răspîndită în India, Ceylon și insulele Sonde: matca are 36—37 cm lungime, iar albinele lucrătoare 16 mm.

• Cele mai mici insecte din lume aparțin speciilor *Trichopterygidae* și *Mymaridae,* care măsoară 0,2 mm.

• Cele mai lungi antene dintre toate insectele din lume le are *Dinoponera grandis,* care trăiește în Africa (33 cm).

• Cele mai vechi fabricante de hîrtie din lume sînt viespile, care mestecă bucățelele de lemn și scoarță de copac, le înmoaie cu saliva și le transformă într-un cocoloș de carton din care construiesc pereții cuibului. Tot dintr-un fel de pastă, dar mult mai fină, execută o foiță de hîrtie din care construiesc pereții alveolelor; aceste cuiburi din hîrtie pot atinge 65—160 cm lungime și pînă la 27 etaje la unele specii din Brazilia.

• Dintre viețuitoarele planetei cea mai mare viteză o realizează musca *Cephenomya,* care zboară cu 1 300 km/h, depășind viteza sunetului.

• Cel mai puternic zgomot dintre insecte îl face specia Cicade. S-a constatat că cicada poate scoate 7 400 de vibrații pe secundă.

• Cele mai multe oscilații de aripi pe secundă le realizează țînțarii — 300—600 de oscilații pe secundă.

• Cele mai prolifice viețuitoare sînt insectele: puricii de plante depun ouă de 14—20 de ori pe an. Dacă ar trăi toți descendenții, într-un an ar ajunge la o cantitate de 822 milioane de tone; o femelă de muscă poate avea 4—5 milioane de urmași pe an (noroc că marea majoritate a descendenților mor imediat).

• Cea mai „bătrînă" muscă de pe glob (140 milioane de ani), păstrată intactă pînă în zilele noastre, este o minusculă muscă golicolă *(Cecidomia oenophica)* de numai 1,5 mm, găsită într-o bucată de chihlimbar pe teritoriul Libanului.

• Cel mai mare dușman al sănătății omului este musca. Zburînd prin toate gunoaiele, ea transportă pe corpul și labele sale peste 5 000 000 de microbi.

• Cele mai parfumate insecte sînt: *Cicindela campestris* care miroase a esență de trandafiri și *Armonia moscata* care răspîndește un miros plăcut de mosc.

• Cel mai mare fluture din lume aparține speciei *Troides victoriae* (Insulele Solomon). O femelă matură ajunge la 30 cm lungime. Pe locul doi se situează fluturii din Noua Guinee și Australia *(Tilanolabis colossus)* lungi de pînă la 26 cm. Băștinașii îi vînează pentru carnea lor gustoasă.

• Cei mai mici fluturi aparţin familiei moliilor, mai exact genului *Stigmella,* cu anvergura aripilor de 3—5 mm.

• Cel mai dezvoltat simţ al miroului îl are fluturele *Arctias selene.* Masculii acestei varietăţi de fluturi simt mirosul femelei de la o distanţă de 11 km.

• Cea mai grea insectă este cărăbuşul elefant *(Titanus gigantus)* care trăieşte în Venezuela — 250 g şi o lungime de cca 16 cm.

• Cea mai frumoasă insectă din ţara noastră este gîndacul rinocer, denumit nasicornul *(Oryctes nasicornis),* care impresionează prin frumoasa şi solida lui armură roşiatic-maronie, dar mai ales prin cornul îndoit, lung de 0.8—1,8 cm, care-i împodobeşte capul. Forţa cornului este de-a dreptul impresionantă — cu el deplasează greutăţi de aproximativ 50 de ori mai mari decît greutatea corpului.

• Cea mai puternică insectă din lume este gîndacul hercule *(Dynastes hercules),* comun în pădurile tropicale, greu de 200—250 g, dotat cu clești puternici, de constituţie aparte: cel superior seamănă cu un iatagan uşor curbat, iar cel inferior, mai scurt, cu o cange.

• Cea mai curioasă vietate a Saharei este o insectă căreia arabii îi spun „nehtgolii", adică „cămila bunicului", deoarece seamănă cu o cămilă în miniatură. Ea îşi poate schimba culoarea în funcţie de mediul înconjurător, fiind numită şi „cameleonul deşertului".

• O adevărată fosilă vie este furnica *Nothomyrmecia macrops.* Ea păstrează aceleaşi caracteristici ca acum 80 de milioane de ani. A fost găsită în peninsula Erye din Australia occidentală.

• Cele mai periculoase furnici sînt cele uriaşe. Un cîrd de cîteva mii, aflate în marş, au surprins în martie 1973 un copil de 7 ani, la marginea unei păduri din statul Rio de Janeiro. În mai puţin de jumătate de oră furnicile l-au devorat.

• Termitele şi furnicile îşi hrănesc larvele cu salivă care conţine substanţe nutritive ce pătrund în interiorul oului prin membrană; oul se umflă şi îşi măreşte volumul de 3—4 ori.

• Cea mai mare furnică din lume este *Dinoponera grandis* — 3,3 cm.

• Cele mai otrăvitoare insecte sînt: scorpionii, păianjenii şi viespile.

• Cei mai mici păianjeni din lume *(Microlinypheus bryophilus)* au fost descoperiţi în 1928, în Australia. Un exemplar adult ajunge la 0,60 mm.

• Cei mai mari păianjeni trăiesc în Noua Guinee şi Arhipelagul Sondelor şi ajung la 9 cm lungime.

• Cel mai mare păianjen cunoscut (1980) cîntărea 4 kg, avea înălţimea de 40 cm şi lăţimea de 18 cm. Este reprezentantul unei varietăţi foarte rare, cunoscută sub numele de „australiană".

• Păianjenii trăiesc pînă la altitudini de 6 700 m, spre deosebire de alte insecte.

• Păianjenul este un barometru cît se poate de precis; el prezice timpul chiar cu 15 zile înainte. Astfel:

— cînd produce fire lungi, vom avea timp frumos;
— cînd firele sînt scurte, vremea se înrăutăţeşte;
— cînd se ascunde, va începe ploaia;
— cînd îşi sparge propria-i ţesătură, ploaia va fi însoţită de furtună.

• Cea mai mare viespe este *Scolia dejeomi,* care atinge 5 cm lungime şi 10 cm anvergura aripilor. Ea trăieşte în ţările mediteraneene. Cu ajutorul pi-

cioarelor puternice pătrunde în pămînt în căutarea unei larve mai grase de cărăbuș, gîndac sau rădașcă, pe care o înțeapă, paralizînd-o. Apoi depune oul pe victima lipsită de simțire, dar încă vie. Odată ieșită din ou, larva viermiformă pătrunde în corpul gazdei sale paralizate și se dezvoltă; după 12—14 zile, larva se transformă în nimfă, apoi în insectă adultă și își ia zborul.

● Cel mai periculos scorpion din lume este scorpionul imperial *(Euscorpius imperator)*, lung de 20 cm; cu ghimpele său cu venin înțeapă omul sau animalele, cînd acestea îi tulbură liniștea. Este răspîndit în regiunile de deșert și intertropicale ale Africii. Înțepătura e foarte dureroasă, produce inflamații locale, paralizii, febră, amețeli, vomisment și chiar moartea.

● Cea mai otrăvitoare insectă din țara noastră este văduva neagră, păianjenul femelă *Latrodectus*, de mărime mijlocie, negru ca smoala, cu pete roșii pe abdomen, care trăiește într-o pînză în formă de pîlnie pe sub pietre, printre buruieni sau adîncituri ale solului. Veninul este similar cu cel al viperei, cobrei, crotalului. Din fericire niciodată nu injectează întreaga cantitate de venin de care dispune (3—5 mg), căci doza ar fi mortală.

● În țara noastră trăiește călugărița *(Mantis religiosa)* numită astfel din cauza atitudinii smerite pe care o ia în poziția de pîndă, cu picioarele anterioare zvelte, dar puternice, ridicate spre cer, ca pentru rugăciune; ea părăsește brusc această atitudine cucernică și își întinde labele peste insecta ce zboară în apropierea ei, pe care o prinde și o devorează.

● Cea mai mare rezistență la foame și la sete o are ploșnița — peste 6 ani. Pe locul doi se situează scorpionul. Un exemplar capturat în Africa și ținut închis într-o colivie specială, fără apă și fără hrană, a trăit timp de 420 de zile.

● Cea mai mare colecție de purici din lume (Muzeul Tring din Anglia) cuprinde 1 200 de varietăți. Oamenii de știință se folosesc de această colecție în cercetările biologice și epidemiologice.

● Cele mai mici insecte din lume aparțin speciilor Tricnopterygidae și Mymridae și au 0,2 mm.

● Cel mai bun înotător dintre coleopterele acvatice este gîndacul vîrtej *(Grijinidae)* care înoată în cerc la suprafața apei, cu o viteză surprinzătoare. El are două perechi de picioare mai scurte, lățite în chip de înotătoare. Corpul este acoperit cu o substanță grasă care reduce considerabil frecarea. Ochii sînt împărțiți în două: jumătatea inferioară îl ajută să privească sub apă, iar jumătatea superioară îi permite vederea în aer.

PEȘTI, ACVARII, SPITALE DE PEȘTI, MOLUȘTE, ARTROPODE, CEFALOPODE, GASTEROPODE ȘI ALTE ANIMALE MARINE

● Primul spital, pentru pești, a luat ființă în statul Oregon din S.U.A., pe lîngă o stațiune de incubație a salmonidelor; are două secții: de diagnostic și de tratament.

● Cel mai mare acvariu se află la Chicago. În bazinele sale, cu peste 1,5 milioane de litri de apă, trăiesc mai bine de 10 000 de specii de pești.

● Cel mai mare vivariu din lume, aflat în Marea Kuibîșev, din U.R.S.S., ocupă o suprafață de 6 000 km²: marea respectivă a fost transformată într-o adevărată crescătorie de pești, care va furniza URSS 30 milioane de puieți de crapi, sturioni etc.

● Cel mai vechi vertebrat din lume a trăit în urmă cu 500 milioane de ani și a fost denumit „Arandaspis". Corpul fusiform era acoperit cu o carapace osoasă pe întreaga parte anterioară, iar coada avea solzi. Fosila a fost descoperită în Australia.

● Pe locul doi se află Latimeria, o fosilă vie, cu o vechime de 300 milioane de ani, de fapt un pește marin, descoperit în anul 1938, în apele Africii de Sud. Este un pește răpitor, de culoare albastră strălucitoare, blindat cu trei rînduri de solzi ca niște plăci; cele patru înotătoare seamănă cu labele de broască țestoasă. Are o coadă lată și groasă aproape cît trupul. El face cele mai mari icre, de mărimea unei portocale (diametrul de 8,5—9 cm și 300—344 g greutate).

● Cea mai longevivă știucă din lume a trăit 267 de ani. Scheletul se găsește reprezentat în gravură, în castelul Lauttern (R. F. Germania). Știuca a fost lansată de împăratul Friederich Barbarosa, în lacul Hailborn, în anul 1230 și a fost pescuită în anul 1497. Lungimea știucii era de 6,27 m, iar greutatea de 129,2 kg. Pe locul doi, se situează un exemplar care a trăit circa 200 de ani, într-un helești lîngă Moscova. În anul 1794, cînd s-au curățat helești de lîngă Moscova, a fost găsită o știucă marcată cu un inel de aur trecut prin opercul. Pe inel se putea citi: „A fost marcată de țarul Boris Fiodorovici" (Boris Godunov), care a domnit între 1598—1605.

● Cel mai logeviv crap a trăit 228 de ani, la Hihashi Shirakawa, din Japonia. Crapul făcea parte din specia *Cyprinus carpion.*

● Cel mai valoros crap din lume trăiește în orașul japonez Nygata și a fost evaluat la 5 milioane de yeni. În 1972, avea 100 de ani. Stăpînul lui era cu 30 de ani mai tînăr.

● Cel mai longeviv nisetru a trăit 154 de ani într-un acvariu din localitatea Woods, din Canada. Nisetrul făcea parte din specia *Acipenser fulvescena.*

● Cel mai longeviv sturion, capturat în lacul Winnebao (Wisconsin — S.U.A.), a trăit într-un acvariu 82 de ani.

● Cele mai multe recorduri între peștii de apă dulce le deține păstrăvul:

— înoată cel mai repede, înaintînd cu 31 km/h;

— face cele mai înalte salturi din apă, circa 60 cm;

— depune cele mai multe icre (1 000—1 500 milioane), raportat la greutatea corpului său (23,5% din greutate).

● Cea mai scurtă viață dintre pești, numai opt luni, o are specia *Cyprinodontei*, care trăiește în apele din jurul Africii de Sud.

● Cel mai gras pește din lume este eulahonul, lung de circa 30 cm, care trăiește în apele Oceanului Pacific, de-a lungul coastelor Americii de Nord. Pe vremuri era folosit de indieni drept... lumînare. În acest scop, era uscat la vînt și i se punea un fitil. Astăzi, grăsimea bogată în vitamine este folosită în medicină.

● Cei mai mari rechini sînt rechinul-pelerin *(Cetorius)* și *Rinodon typus* — ambii supranumiți și rechini-balenă, care ating la maturitate o lungime de 15—30 m și o greutate de 8—12 tone. Sînt, în general,inofensivi și se hrănesc cu plancton. Carnea lor este comestibilă, iar ficatul conține 60% grăsime și ajunge la 1 000 kg.

● Cel mai „primitor" stomac dintre toți peștii îl are rechinul. În stomacul unor specii tropicale se găsește adesea un întreg bazar: cutii de conserve, scîndurele, cizme de cauciuc, umbrele, precum și numeroși pești.

● Cel mai mare ou este cel de rechin-balenă — 14 × 30 cm; a fost pescuit în Golful Mexic, la o adîncime de 56 m și conținea un embrion perfect format de rechin-balenă, care măsura 34,8 cm. Ouăle de rechin sînt de două ori mai mari decît cele de struț.

● Cel mai butucănos corp din lumea peștilor îl are peștele-lună *(Mola mola)*, care ajunge pînă la 3 m lungime și o greutate de 700 kg. Corpul este fără solzi, aspru la pipăit, turtit lateral și foarte înalt, datorită înotătoarelor dorsală și anală. Peștele-lună este fosforescent și trăiește în mările din zona caldă.

● Cel mai mare mîncău este clasmodomul negru, din Oceanul Atlantic; trăiește la adîncime și poate înghiți victime de două ori mai lungi și de 6—12 ori mai grele decît el. Stomacul lui se dilată întratîta, încît pereții corpului devin transparenți, lăsînd să se vadă, ca-n vitrină, cu ce s-a ospătat gurmandul marin.

● Cei mai mici pești marini măsoară între 1—1,7 cm.

● Cel mai mic pește de apă dulce trăiește în apele unui lac din sudul insulei Luzon, arhipelagul Filipinelor; se numește Sinarapan și face parte din specia *Pondaka pygmaea:* la maturitate măsoară numai 6—7 mm lungime și 4—5 mg. greutate.

● Cel mai subțire pește marin, denumit acul de mare *(Syngnatus typhle argentatus)*, este de grosimea unui creion și lung de 34—45 cm. Corpul este învelit în plăci osoase, inelare. Înotătoarele abdominale lipsesc, iar coada are forma unui evantai. Trăiește în mările Mediterană, Adriatică, Neagră și Azov.

● Cei mai mulți dinți îi are peștele-pisică — 9 280.

● Cel mai mare pește de apă dulce din lume este morunul, care trăiește și în apele noastre; poate ajunge pînă la 9 m lungime și 1 500 kg greutate. Pe locul doi este nisetrul (un exemplar prins în Volga a măsurat aproape 8 m).

● Unicul loc din lume în care trăiește micuțul *Romanychtis valsanicola* (aspretele sau tărîțarul) este țara noastră (în apele de munte din Valea Vîlsanului).

● Unicul pește care-și crește puii în gură pînă cînd aceștia învață să înoate se numește *Luplachromis* și trăiește în apele Nilului.

● Cel mai interesant pește marin este peștele cu picioare *(Coelacanthul)*, care se numără printre „strămoșii vertebratelor". A fost descoperit în adîncurile marine din jurul Arhipelagului Canare.

Înotătoarele sugerează că „merge" pe solul marin; are o lungime de 1,52 m.

● Unicul pește radar, *Mormirus*, trăiește în apele fluviului Nil. El cercetează împrejurimile cu ajutorul undelor pe care le emite coada lui mică, o adevărată „baterie de buzunar". Receptorul se află la baza înotătoarei dorsale.

● Țiparul este unicul pește cu două inimi.

● În apele Oceanului Pacific există *Mixina*, un pește cu patru inimi, cu funcții separate: una pentru partea superioară a corpului și celelalte trei pentru organele digestive, mușchi și coadă. Ciudatul peștișor poate trăi mai multe luni fără hrană și se apără de dușmani secretînd substanțe „fumigene".

● În Dunăre, lîngă Voivodina, a fost pescuit un pește cu patru ochi: doi de mărimea ochiului de vițel, plasați la locul obișnuit și alți doi, mai mici, pe partea superioară a capului.

● Unicul pește din lume cu două guri a fost pescuit în anul 1980 în zona orașului Hamburg.

● Peștii cosmici, „născuți" în timpul zborului Soiuz—Apollo în stare de imponderabilitate, înoată numai la suprafața apei, spre deosebire de „strămoșii" lor terestri.

● Cea mai mare varietate de forme și culori, bogăție de desene și mozaicuri dintre toți peștii o întîlnim la peștii recifelor de corali răspîndite în oceanele Indian, Pacific, Atlantic.

● *Pleuronectidele* și *Soleidele*, din rîndul cărora fac parte peștii cu corp asimetric și turtit — cambula de mai *(Platessa)*, cambula propriu-zisă *(Pleuronactes)* și limba-de-mare *(Solea)* posedă proprietatea de a înregistra toate variațiile de undă cromatică, reținînd detalii pe care ochiul omenesc nu este capabil să le perceapă.

● În Alaska și Ciukotka, unde apa îngheață pînă la fund, trăiește peștele *Dalia*. Acesta se congelează, iar cînd gheața se topește, revine la viață.

● Cel mai interesant mod de supraviețuire îl întîlnim la peștii amfibie, urmași ai dipnoilor străvechi: alături de branhii, au plămîni rudimentari (un fel de băsică înotătoare încrețită și străbătută de o bogată rețea sanguină). Aceste fosile vii *(Lepidosiren* — din fluviul Amazon, *Neoceratodus* — din rîurile australiene, ori *Protoptorus* — din apele Africii occidentale), trăiesc în mlaștini. Cînd acestea dau semne de secare, peștii își sapă o groapă verticală în nămol și fabrică din propriile secreții o gogoașă prelungită la suprafață, un tub, pe care îl țin în gură și prin care respiră aerul atmosferic, supraviețuind astfel pînă la o nouă ploaie.

● Somnul indian *(Clarias batrachus)*, adus în Florida din regiunile tropicale ale Asiei, în urmă cu peste 15 ani, posedă o uimitoare însușire — se deplasează pe uscat, unduind din coadă, pentru a-și împinge corpul înainte, sau „pășind", sprijinindu-se în aripioarele pectorale; porțiunea posterioară a branhiilor este adaptată la respirație în atmosferă.

● Cei mai plimbăreți pești amfibii sînt: peștele urcător *(Anabas scandens)* comun în India, Birmania și arhipeleagul Filipine, care poate trăi și pe uscat, peștii cățărători *(Periophtalmus koelreuteri)* care trăiesc și în pădurile de mangrove de pe țărmurile oceanelor Indian și Pacific, datorită a două organe labirintiforme, bogat capilarizate, unde înmagazinează aer atmosferic.

● Umbra sau ţigănuşul, respiră prin intermediul veziculei întotătoare, legată printr-un conduct de faringe. Ei pot „înghiţi" noi porţii de aer înainte de a pluti la suprafaţă şi pot elimina surplusul cînd vor să se scufunde în adîncime. Trăiesc la gurile Nistrului şi Dunării.

● *Periophtalamus,* care trăieşte în zona tropicală a Indiei, mai mult în nămol decît în apă, este capabil să efectueze călătorii îndepărtate şi chiar să se cațere în copaci. Pe uscat, acești peşti respiră cu coada, care este puternic vascularizată.

● În Marea Caraibilor trăieşte „peştele cu faruri", care are sub fiecare ochi cîte o sursă luminoasă. Cu ajutorul acestora atrage prada. Ochii acestui peşte, denumit ştiinţific *Kryptophanaron alfredi,* se pot roti ca la cameleon, împrăştiind lumina în diferite direcţii.

● În fauna oceanică găsim şi un peşte reflector, pe corpul căruia există nişte orificii prevăzute cu un fel de pleoape, prin care emite radiaţii atît de intense, încît provoacă arsuri pe pielea oamenilor. Se presupune că este vorba de un efect laser.

● Doi cercetători de la laboratorul de medicină biomarină din Beaufort (S.U.A.) au descoperit în Marea Roşie un peşte plat a cărui secreţie poate paraliza şi ucide un rechin în mai puţin de o oră.

● Cea mai curioasă migraţie o au ţiparii, care călătoresc de pe coastele Europei de sud-vest pînă în regiunea Mării Sargaselor, în apropierea insulelor Bermude, unde îşi depun icrele şi mor. Larvele lor, denumite *leptocefali,* călăuzite de un instinct miraculos, se întorc, în decurs de patru-cinci ani, cale de mii de kilometri, către ţărmurile europene, spre a intra în fluviile cu apă dulce de unde au venit părinţii lor.

● Cele mai mari distanţe pentru depunerea icrelor le realizează Anguilla, care populează apele dulci şi bălţile Europei. Anguilla parcurge mii de kilometri pentru a-şi depune icrele în zona insulelor Bermude şi Bahamas. La rîndul lui, somnul, parcurge pînă la 2 500 km. În timpul ce anguilla realizează 36 km/h, somnul nu depăşeşte viteza de 9 km/h.

● Unicul peşte din lume lipsit de înotătoarea dorsală şi înotătoarele perechi este murena *(Muraena helena).* Are corpul serpentiform, lung pînă la 1,5 m, pielea fără solzi, colorată cu dungi şi pete neregulate. Este un peşte lacom, cu dinţi puternici şi are o carne foarte gustoasă. Murena este răspîndită în mările calde şi în Oceanul Pacific.

● Cel mai fantastic simţ al mirosului îl au somonii: simt de la 100 yarzi orice substanţă străină mediului acvatic şi se opresc din migraţie. În momentul ieşirii din ou somonii memorează mirosul afluentului, pe care şi-l amintesc timp de 1 pînă la 7 ani, revenind cu precizie la locul naşterii, după „nuntă".

● Unicul peşte din lume cu solzi dreptunghiulari este caimanul *Lepisosteus oseus),* care trăieşte în apele dulci din sudul Americii de Nord, în America Centrală şi Cuba.

Corpul lui este coperit cu solzi, mai bine zis, cu plăcuţe osoase dreptunghiulare.

● Cel mai lacom peşte răpitor de apă dulce este ştiuca*(Esox lucius).*

● Unicul peste cu patru coarne fixe este peştelegeamantan *(Ostracion-quadricornis),* cu corpul închis într-o platoşă de plăci osoase hexagonale, terminată în faţă, sus, cu două coarne îndreptate înainte, iar la spate cu alte două îndreptate înapoi.

Toate cele patru coarne sînt bine ascuțite și fixe. Este răspîndit în mările tropicale.

● În lacul Baikal (U.R.S.S.) viețuiește un pește pelagic, Omulul, care naște pui; femelele, mor după naștere. Omulul este foarte gras și gustos. În timpul zilei se scufundă la 1000 m și iese la suprafață, noaptea pentru a se hrăni.

● În mările nordice există peștii buzați, aparținînd familiei *Labridae*. Femela lasă icrele în apă, iar masculul le prinde în gură unde rămîn ca într-un cuib pînă se transformă în peștișori. Alevinele părăsesc adăpostul la scurte intervale de timp, pentru a se hrăni și zbengui. Masculul o duce greu în această perioadă, deoarece nu se poate hrăni și rabdă de foame. Din cauza creșterii continue a celor 20—30 pui, gura se hipertrofiază, dîndu-i un aspect monstruos.

● În apele dulci ale tropicelor trăiește specia *Curtus*. Masculul are pe ceafă, în perioada reproducerii, un organ asemănător unui cîrlig. Femela depune icrele sub forma a doi ciorchini de ouă, legați între ei printr-o membrană. Masculul apucă ciorchinii cu ajutorul cîrligului și înoată cu această podoabă originală, pînă cînd din ouă se dezvoltă un puiet capabil să-și ducă singur existența.

● Cel mai curios caz zoologic îl prezintă masculul căluțului de mare, care „naște" pui. Masculii prezintă pe pîntec o pungulița numită sac cloacal. În perioada nupțială perechile stau față în față, iar icrele depuse de femelă pătrund printr-un mic orificiu în sacul cloacal la masculului. Pereții sacului, bogat vascularizat, secretă mucozități, care învăluie ouăle cu o spumă constituind și prima hrană a puietului (conține grăsimi și albumine).

● În Amazon și uneori în mare trăiesc pești care scot sunete ciudate, imitînd dangătul de clopot, în tonalități diferite, datorită compartimentării băsicii de aer ai cărei pereți vibrează.

● O specie fascinantă o reprezintă peștii zburători, înzestrați cu pectorale lungi de aproximativ două treimi din lungimea corpului. Reprezentantul acestei specii este Rîndunica de mare *(Exocoetus volitans)*, care pentru a se apăra de dușmanii din apă țîșnește ca o săgeată pe suprafața liniștită a mărilor tropicale și, mînată de vînt favorabil, planează 200—300 m, la o înălțime de 5—6 m. Săltările și zborul sînt realizate prin trei mișcări succesive: ieșirea din apă printr-o smucitură bruscă a corpului, propulsarea în aer cu ajutorul cîtorva lovituri rapide și viguroase ale cozii și planarea prin intermediul aripilor pectorale de o frumoasă culoare albastră.

Există și un zburător „european" *(Dactylopterus orientalis)*, cu aripile pectorale divizate în două părți: o parte anterioară, scurtă și alta posterioară, foarte lungă, care îl ajută să planeze în aer. Trăiește în Marea Mediterană și în zona tropicală a Oceanului Atlantic.

● Există specii de pești cu mantii de piele pe corp, care țin loc de înotătoare-perechi laterale:

— torpila electrică marmorată *(Torpedo marmorata)*;

— vulpea de mare *(Raja clavata)*;

— pisica de mare *(Dasyatis pastinaca)*. Corpul se termină cu o coadă lungă, în formă de bici, care poartă în prima jumătate 1—2 țepi veninoși, ce pot atinge lungimea de 40 cm;

— calcanul dracului *(Manta birostris)*, un pește uriaș, ce poate atinge lungimea de 6 m și greutatea de 2 000 kg; este răspîndit pe coastele Americii.

• Peștele-torpilă *(Torpedo marmorata)*, care trăiește în mările calde și în Mediterană, dezvoltă un potențial electric de 70—80 volți, tensiune capabilă să ucidă un animal mai mic. Cel mai periculos și dăunător pește electric rămîne însă tiparul electric *(Electrophorus electricus)*, care poate descărca un curent de 400—650 volți, capabil să ucidă un om. Lung de 2 m și greu de 20 kg el trăiește în rîurile din Brazilia, Columbia, Venezuela și Peru (America de Sud). Numărul victimelor depășește cu mult nevoile sale de hrană, fapt pentru care este socotit dăunător. Are o carne foarte gustoasă.

• Vulpea-de-mare *(Raja clavata)*, denumită astfel deoarece folosește vicleșuguri pentru a prinde crustaceele și peștișorii, are culoarea nisipului de la fundul apelor din Oceanul Atlantic și din Marea Baltică. Cu coada sa lungă și flexibilă, înzestrată cu un ghimpe veninos de cca 40 cm își înfășoară prada. Unele exemplare depășesc 2 m lungime.

• Cel mai otrăvitor pește marin a fost descoperit în anul 1981 în Marea Roșie. Otrava, extrem de violentă, deși diluată de 5 000 de ori în apa mării, paralizează mușchii maxilarului unui rechin, imobilizîndu-i gura. Numai omul rămîne insensibil la această otravă. Biochimiștii studiază substanța deoarece ar putea fi de un real folos scafandrilor.

• *Anthias squamipinnis*, o specie care trăiește în Marea Roșie, este capabilă să-și schimbe sexul. Dacă masculii lipsesc, femelele își schimbă sexul și implicit coloratura și comportamentul.

• Majoritatea animalelor care trăiesc la mari adîncimi, în oceane, sînt transparente.

• Cea mai fantastică alcătuire dintre toate viețuitoarele marine o are midia. Această făptură merge pe un singur picior, se înfășoară într-o mantie, își

acoperă gura cu mustățile, își ascunde stomacul în ficat și la vîrsta fragedă înoată ajutîndu-se de o scufie de perișori.

• Cel mai mare nevertebrat marin este o moluscă *(Architeuthis)* care depășește 1000 kg, are circa 20 m lungime și trăiește în Oceanul Atlantic.

• Cel mai mic crustaceu este Boamina, lung de 0,5 mm.

• Cel mai mare crustaceu este crabul japonez *(Macrocheria kaempfera)*: are corpul de dimensiunile unei farfurii mari, picioare lungi de 1 m, și trăiește în Marea Japoniei și în apele limitrofe.

• Într-un lac format datorită unei furtuni violente într-o regiune deșertică a Californiei, cercetătorii au observat înmulțirea unor animale ciudate, trilobiții, crustacee fosile, ale căror ouă se pare că s-au păstrat timp de 450 milioane de ani.

• Cea mai rară specie de scoică *(Cypraea leucodon)* trăiește în zona insulelor Filipine. Pînă în 1976 au fost capturate numai 3 exemplare.

• Recordul longevității la scoici aparține speciei *Margaritifera margaritifera*, care poate ajunge la vîrsta de 100 ani.

• Cea mai mică scoică din lume *(Ammonicerta rota)* trăiește în apele din jurul Angliei și are în diametru doar 2 mm.

• Cea mai mare moluscă este o scoică *(Tridacna maxima)*, a cărei cochilie depășește 120 cm lungime și 60 cm lățime.

• Cel mai longeviv crustaceu *(Homarus americanus)* poate trăi pînă la 50 de ani.

• Unicul crab din lume care are sîngele albastru este crabul-potcoavă, din estul S.U.A.

• Cele mai mari cefalopode din lume sînt: caracatița *(Octopus vulgaris)*, calmarul *(Loligo vulgaris)*

și sepia *(Sepia vulgaris),* asemănătoare prin cele 8 sau 10 brațe, lungi de 10—14 m înzestrate cu unul sau două rînduri de ventuze.

● Cei mai mari krakeni (calmari cu brațe lungi) au pînă la 72 m lungime și cîntăresc 218 tone.

● Cel mai mare ochi îl are calmarul *Architheuthis* — 30 cm diametru.

● Cea mai veninoasă caracatiță din lume este *Repalochlaena maculosa,* cu inele albastre. Ea cîntărește 50 g, iar tentaculele sale ajung la maximum 10 cm lungime. Se întîlnește în lagunele și apele de coastă din Australia, Noua Guinee, Indonezia, Filipine și zona indo-pacifică. Corpul său conține destulă otravă pentru a ucide 10 oameni în cîteva secunde.

● Singura caracatiță dresată stîrnea admirația vizitatorilor într-o grădină zoologică din Florida, executînd extraordinare numere de jonglerie. După terminarea programului ea plimba cu delicatețe în tentaculele sale copiii uluiți.

● Cel mai mult sînge îl au moluștele gasteropode: 90% din volumul corpului.

● Cele mai sensibile ființe marine sînt meduzele: simt furtunile cu 10—15 ore înaintea declanșării, datorită aparatului auditiv care „recepționează" vibrațiile de joasă frecvență insensibile pentru om.

● Cea mai mare meduză este *Cyanea arctica,* din mările arctice, a cărei umbrelă de culoare roză sau albastră-roșiatică este fluorescentă și are un diametru de 2 m; fasciculele de tentacule măsoară 20—30 m, sînt în continuă mișcare și servesc pentru apărare, acapararea și omorîrea pradei. Un exemplar uriaș, lung de 73,5 m (împreună cu tentaculele), avînd 6 tone a fost capturat în anul 1985 în partea de nord a Oceanului Atlantic.

● Cel mai mare spongier (Neptun) din lume trăiește în apele de coastă ale Oceanului Indian: 1,5 m înălțime și peste 0,5 m diametru.

● Cel mai mare gurmand este viermele — consumă în decurs de o lună, de 6 000 de ori mai multă hrană decît propria-i greutate.

● Cel mai mare vierme de uscat este *Digasterul.* care deseori atinge o lungime de 3 m, o grosime de două degete și o greutate de 680 g. El trăiește în regiunile tropicale ale Australiei și Americii de Sud.

● Cel mai lung vierme de apă *(Linneus longessimus)* atinge 10—30 m este foarte subțire și trăiește sub formă de ghem pe fundul mărilor riverane Atlanticului de Nord, în apropierea țărmului și se hrănește cu viermi marini mai mici.

● Cele mai rezistente viețuitoare la frig sînt viermii hematozi, care se mențin în viață pînă aproape de zero absolut, adică —273,16°C, temperatură greu de realizat chiar și în laborator. Ei trăiesc și la +110°C, acoperind deci aproape 400° pe scara temperaturilor.

● Cel mai vechi mesager al trecutului îndepărtat este nautilul, un melc care exista și în urmă cu 200 000 de ani și care trăiește și astăzi prin mările din sud-vestul Asiei.

● Cel mai mic melc din lume, *Horatia,* trăiește în peștera Rion de lîngă Kutaisi (Caucaz) — 1 mm diametru.

● Fosila unui melc gigant datînd de acum 80 milioane de ani se găsește într-un muzeu din R.F.G. — cochilia are diametrul de 1,8 m.

● *Cymbium proboscidalis,* numit de senegalezi „melcul yeti" trăiește în apele din apropierea țărmurilor Africii de vest și furnizează 6—8 kg carne

deosebit de apreciată de localnici. Deseori nu mai încape în cochilie, aceasta rămînînd doar ca o tichie pe imensul corp cărnos.

● Melcul este viețuitoarea cu cei mai mulți dinți — 14 174.

● O singură specie de melci are sîngele albastru (este alcătuit dintr-o substanță macromoleculară numită hemocianină).

● Cel mai lent animal din lume este steaua de mare, care se deplasează cu numai 0,58 m/h, față de impresionanta viteză maximă a melcului de 15 m/h.

● Cea mai mică stea de mare *(Marginastar capreensis)* trăiește în Marea Mediterană. Diametrul ei nu depășește 2 cm.

● Cea mai mare stea de mare *(Midgardie xandoros)* ajunge la 1,5 m diametru. În 1970 în apropierea insulelor Kurile, a fost pescuită o stea de mare de 10 m diametru și 5 kg greutate.

● Unica specie de stea de mare capabilă să-și reproducă un braț amputat este *Linckia.*

● Cel mai ciudat mod de gestație și lactație din lume îl întîlnim la ornitorinc. Ornitorincul clocește ouăle doar 13—14 zile, în schimb puii sînt hrăniți cu lapte 3—4 luni. Același fenomen se observă și la marsupiale: perioada lor de gestație durează doar cîteva zile, iar lactația cîteva luni. În schimb, la focă gestația durează 275 de zile, iar lactația doar 14—17 zile, timp în care focile nu se hrănesc deloc, epuizîndu-și tot stocul de grăsimi strîns în perioada gestației.

● Cele mai rare specii de foci din lume sînt *Monachus tropicalis,* care se întîlnește în India și Peninsula Yucatan (Mexic) și *Zalophus californianus japonicus,* din Arhipeleagul Japoniei.

● Singura specie de focă care trăiește în ape dulci, se găsește în lacul Baikal din U.R.S.S.

● Cele mai multe foci și morse trăiesc în insulele Pribylov, numite și „insulele focilor", din Alaska — peste 8 milioane de foci și 1 milion de morse.

● Morsa siberiană, care atinge greutatea de 1 500 kg, în luptă pentru pradă cu ursul alb iese adesea învingătoare datorită colților ei puternici.

● Cel mic mamifer de apă sărată este o specie de vidră *(Enhydra lutris)* care trăiește în California, Alaska și în zona strîmtorii Behring. Exemplarele adulte ajung la 1—1,20 m lungime și la o greutate de 2—2,5 kg.

● Lutrul marin, lung de peste 1 m și cu o blană deosebit de frumoasă, care trăiește în turme prin regiunile nordice ale Oceanului Pacific, în apropierea coastelor Californiei, Alaskăi și Kamceatcăi, înotător excelent, poate pluti pe spate ore în șir, în mijlocul cîmpurilor de alge marine. El se scufundă în apă de unde aduce moluște, crabi și arici de mare, pe care și-i așează tacticos pe burtă, înlăturîndu-le carapacea. Cînd găsește cîte o scoică mai mare, aduce și unealta necesară deschiderii valvelor (o piatră cu diametrul de circa 20 cm) pe care o așază pe burtă; apoi ridică scoica și o aruncă cu putere asupra nicovalei (pietrei) pentru a-i sparge cochilia.

PROTOZOARE, SPORI, BACILI, VIRUȘI, BACTERII ȘI ALTE VIEȚĂȚI

• Cele mai mici animale din lume sînt protozoarele, ființe microscopice, unicelulare, care includ și flagelatele, sporozoarele, rizopodele și ciliatele. Corpul lor nu depășește, de obicei cîțiva microni (1 micron = a mia parte dintr-un milimetru).

• Cele mai vechi fosile de bacterii de pe Terra depășesc 3,5 miliarde de ani. Ele au fost descoperite în 1980 în unele zone muntoase ale Australiei nord-vestice. Bacterii și alge, cu o vechime de 3 miliarde de ani, au fost găsite în același an în stîncile de la Pobujie, din sudul Ucrainei.

În felul acesta, originea vieții pe pămînt este împinsă înapoi cu 1—1,5 miliarde de ani, deoarece descoperirile amintite infirmă teza, potrivit căreia, în acea epocă pămîntul era încă incandescent. Microorganismele fosile de bacterii și alge descoperite în U.R.S.S. se aseamănă cu unii microbi ce trăiesc în prezent în minele de fier.

• *Bacilus circulans,* fosilă adormită de 650 000 000 ani, descoperită într-o probă de sare extrasă dintr-o salină siberiană, s-a trezit la viață după un somn de milioane de ani.

• Cele mai mari consumatoare de oxigen sînt bacteriile. Un miligram de bacterii poate „devora"

într-o oră 200 mm³ de oxigen (un mușchi în travaliu, de aceeași greutate și în același interval de timp, consumă doar 20 mm³).

• Cel mai rezistent organism îl are bacilul *Micrococcus radiodurans,* care rezistă la o radiație atomică de 6,5 milioane röntgeni (... de 10 000 de ori doza fatală omului).

• Cel mai mic virus din lume este cel al tuberculului cartofului, cu un diametru sub 20 de milimicroni.

• Cel mai mare virsus este ce al variolei: 250—300 milimicroni.

• Cele mai mici organisme autonome fac parte din categoria *Mycoplasme laidlawii,* descoperită în 1936 (la începutul existenței au un diametru de 100 milimicroni, sau 0,0001 mm).

• Cel mai pur aer de pe glob lipsit de microbi și de viruși se găsește la poli. Deasupra unei păduri sau deasupra apelor mării se găsesc doar 5 microbi la m³ de aer.

• Cele mai interesante organisme vii au fost descoperite în anul 1977 sub ghețurile ce acoperă Marea lui Ross din Antarctica. Ele seamănă cu niște arbori miniaturali de 2,5—5 cm înălțime și au o cochilie fină, alcătuită din granule de nisip. Sînt lipsite de ochi și au fost denumite „Agglutinated arborescent formaisfera".

• Cea mai puternică otravă din lume este otrava bacilului D. O doză de 15 miligrame ar fi suficientă pentru exterminarea tuturor locuitorilor globului terestru. În fața acestei performanțe pălește chiar și cianura de potasiu, cu o reputație bine cunoscută, dar care e de 10 miliarde de ori mai slabă decît toxina bacilului D.

ȘTIINȚA ȘI TEHNICA PENTRU TOȚI

Editura CERES

Cunoașterea celor mai utile sau dăunătoare specii de animale și plante, a celor mai mari sau, dimpotrivă, a celor pitice, unele foarte vechi, adevărate fosile vii, altele mai noi, mai rare sau mai răspîndite, a constituit dintotdeauna obiectul preocupărilor umane, a influențat permanent viața omului.

La realizarea tuturor performanțelor din lumea vie au contribuit atît natura, cît și omul. Este greu de stabilit în ce proporție. Cert este că astăzi, mai mult ca oricînd, omul participă tot mai activ la modelarea și transformarea naturii în folosul său.

Lei 4,25